

VESZPRÉM.
Gyermekmenhely.

SÉD 36.

VESZPRÉMI KRITIKAI LAP

VIII. évfolyam, 2022. 1. szám

séd

Veszprémi kritikai lap

2022. 1. szám

Megjelenik évente hatszor

Szerkesztik:

Demel Eszter, Géczy János,
Gopcsa Katalin, Perlaki Claudia

E szám szerkesztője:

Géczy János

Szerkesztőségi titkár:

Horváth Brigitta

Olvasószerkesztő:

Vondervisztné Kapor Ágnes

Korrektor:

Sövényházi János

Lapterv: Somody Péter

Tördelés: Dénes Tamás

Fotó: Gáspár Gábor

Felelős kiadó:

Gelencsér András rektor
Kiadja a Pannon Egyetem

E-mail:

seed.veszpreem@gmail.com

Nyomda: OOK-Press Kft., Veszprém

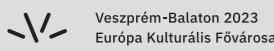
ISSN 2416-0628

Megjelenik Veszprém Megyei Jogú

Város Önkormányzata

és a Veszprém-Balaton 2023

Európa Kulturális Fővárosa program
támogatásából

Folyóiratunk elektronikus formában

elérhető az alábbi címen:

<https://epa.oszk.hu/03500/03506>

SZÁMUNK SZERZŐI

Bartuc Gabriella *kritikus, újságíró*

Dancs Katinka *egyetemi oktató*

Éltető Erzsébet *kulturális szervező*

Fürj Katalin *drámapedagógus, középiskolai tanár*

Hegyeshalmi László *képzőművész, művészeti tanácsadó*

Huber Lilla Mária *művészettörténész*

Hud Janka *pedagógus*

Kovács Attila *zeneszerző, zongorista*

Ladányi Ibolya *középiskolai tanár*

Ladányi István *irodalmár, egyetemi docens*

Lamos Péter *okleveles építészmérnök*

Lukács Elek *zenetanár, karnagy*

M. Tóth Antal *ny. egyetemi tanár, orvos, zenetörténeti kutató*

Molnár Erzsébet *előadóművész*

Órsi Ágnes *újságíró*

Palágyi Sylvia *régész*

Sinkó István *képzőművész, művészeti író*

Sipos Anna *muzeológus, művészettörténész*

Előző számunk 3. oldalán,

az első bekezdésben

a szerző által említett felvétel

Várnagy Tibor alkotása.

A szerző elnézést kér a hibáért.

A borítón archív felvétel

az ActiCity alapjait

képző, hajdani veszprémi

gyermekmenhelyről

a séd

az alábbi helyeken kapható:

- Egyetemi Könyvtár és Levéltár Veszprém, Wartha Vince utca 1.,
- Pannon Egyetem B épület, porta Veszprém, Egyetem utca 10.,
- Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata Polgármesteri Hivatala Veszprém, Óváros tér 9.,
- Hangvilla Veszprém, Bruszniai Árpád u. 2.,
- Utas és Holdvilág Antikvárium Veszprém, Szabadság tér 13.,
- Laczkó Dezső Múzeum Veszprém, Erzsébet sétány 1.
- Ötvös Károly Megyei Könyvtár Veszprém, Komakút tér 3.,
- Művészetek Háza Veszprém, Vár utca 29.,
- Agóra Városi Művelődési Központ Veszprém, Táborállás park 1.,
- Szaléziánium – Érsekségi Turisztikai Központ Veszprém, Vár utca 31.

Folyóiratunk minden páros hónap első hetében jelenik meg. Lapzárta: minden páratlan hónap 20-án.

Tartalom

- 3 Ladányi István
A vége, a közepe meg az eleje
Olvasólámpa Bartis Attilával. Moderátor: Kilián László. Művészetek Háza, Dubniczay-palota, 2022. január 20.
- 4 Éltető Erzsébet
Slam poetry szabadon
Full Kontakt vol. 32–33. Terem. 2021. november 11. és 2022. január 13.
- 5 Hud Janka
Mini utcazene, maxi klubélmény
Music Hungary Showcase. Papírkutya, Terem, Expresszó, 2021. november 17.
- 6 M. Tóth Antal
Gounod miséjének veszprémi bemutatója a karácsonyi koncerten
Szent Cecília hárfáján. Veszprém Város Vegyeskara és a Győri Filharmonikus Zenekar közös hangversenye. Hangvilla, 2021. december 22.
- 8 M. Tóth Antal
Felszabadult, boldog muzsikálás a legjobbaktól
A Budapesti Fesztiválzenekar vonós kamarazenekarának koncertje. Hangvilla, 2021. december 15.
- 9 Lukács Elek
A be nem teljesült ünnep
Rákász Gergely: *Beteljesült ünnep.* Hangvilla, 2021. december 19.
- 10 Lukács Elek
Karácsonyi Bach-rondó
Karácsonyi orgonamuzsika – Hocz Veronika koncertje. Árpád-házi Szent Margit-templom, 2021. december 26.
- 10 Kovács Attila
Adventi hegedű- és cimbalomverseny
Óváros tér, adventi vásár, 2021. december 18.
- 11 Hegyeshalmi László
„...kerestem az elérhetlent...”
Karátson Gábor: *Illusztrációk Goethe Faustjához.* 1976–1980. Művészetek Háza, Várgaléria. 2021. november 13. – 2022. január 9.
- 13 Bartuc Gabriella
Totemek a metauniverzumban
Sol +. Halász Péter Tamás kiállítása. Csikász Galéria, 2021. november 26. – 2022. január 9.
- 14 Sinkó István
A dolgok geometriája – vagy a geometria dolgai
Dekádok. Matzon Ákos kiállítása. Művészetek Háza, Csikász Galéria, 2022. január 15. – február 19.
- 18 Huber Lilla Mária
Matzon Ákos: Dekádok
- 18 Kovács Attila
Novecento – 1900
Alessandro Baricco: *Novecento.* Petőfi Színház, Latinovits–Bujtor Játékszín. 2022. január 16.
- 19 Fürj Katalin
Tíz kicsi színész és a titokzatos M
Géczi János–Vándorfi László–Likó Marcell: *DEkaMerON.* Pannon Várszínház (ősbemutató). 2022. január 5.
- 23 Ladányi Ibolya
Rózsaszírom és pezsgő játék
Huszka Jenő–Martos Ferenc: *Lili bárónő* (Gádor Béla és Darvas Szilárd átdolgozásában). Veszprémi Petőfi Színház, 2021. december 17. Rendező: Forgács Péter
- 23 Őrsi Ágnes
Városalom az aluljáróban
Tungli Zsuzsanna képei a Szilágyi László Utcagalériában
- 24 Őrsi Ágnes
Teremtett világ
A Magyar Kultúra folyóirat bemutatkozója. A Veszprémi Petőfi Színház kávézója. 2021. november 26.
- 24 Dancs Katinka
Iskolakultúra
- 24 Őrsi Ágnes
Elődök, ősök
Veszprémi Szemle 62–63. szám
- 25 Molnár Erzsébet
Merülés
Introitusz. Pilinszky János versei, John Dowland lantdalai. Pannon Egyetem, kamaraterem, 2021. december 1.
- 25 Lamos Péter
A volt gyermekkórház épülete
- 28 Palágyi Sylvia
Delfinek a Balatonnál
- 30 Fürj Katalin
HÍD-programok a Pannonban
Hangvilla, 2022. január 22–23.
- 38 Sipos Anna
150 éves Munkácsy-levél a Laczkó Dezső Múzeum adattárából

Számunkat Gáspár Gábor fényképeivel illusztráltuk.

A vége, a közepe meg az eleje

Olvasólámpa Bartis Attilával. Moderátor: Kilián László. Művészetek Háza, Dubniczay-palota, 2022. január 20.

Jól kitalált sorozat ez az *Olvasólámpa*. Középpontjában a saját műveiből olvasó szerző áll, és a felolvasások előtt, közben, esetleg után, attól is függően, hogy mennyire beszédes az író, sor kerülhet hosszabb-rövidebb társalgásra is az eseményenként változó moderátor és a meghívott alkotó között.

Levonul a napszékér
Olvasólámpa Csütörtök este 7 óráig tart. Az irodalmi beszélgetés moderátora Kilián László. Művészetek Háza, Dubniczay-palota, 2022. november 17.

Séd, 2021. 6. sz., 25. old.

Bartis Attila nem az a típusú irodalmár, aki talk-show-k kedvelt vendége lenne. Nem löki kapásból a frapáns válaszokat, hanem jól átgondolja a kérdéseket, és igyekszik rájuk pontos és

körültekintő válaszokat adni. Látszik rajta, hogy nem sietős neki. Többnyire azok a gondolati pályák is, amelyeken eljut a válaszig, legalább annyira érdekesek, mint a tulajdonképpeni válasz. A beszélgetés elején Kilián Lászlónak még küzdenie kell a saját megszólalási vágyával és aggodalmával, hogy esetleg nem lesz elég dinamikus a beszélgetés, netán túl lassan jutnak el az első felolvasásig. Így Bartis Attila 2014-ben kezdődött hosszú jávai tartózkodásairól csak töredékesen hallunk, és nem igazán tudjuk meg, hogyan éli ott a mindennapjait, mire jó neki Jáva, és esetleg mi hiányzik neki mégis ott. Hiszen mégsem mindennapi, hogy egy magyar író évek óta életvitelszerűen Indonéziában és azon belül is Jáva szigetén éljen.

Aztán az első felolvasást követően szépen beáll egy kényelmesebb tempó, amelyben időben jönnek Kilián László részéről a kérdések vagy a felolvasásra vonatkozó kezdeményezések, Bartis Attila pedig nyugodtan elmondja a válaszait. Így Indonézia mellett szó esik a fotográfia és az írás viszonyáról, a barátságáról és a barátairól, *A nyugalom* című regénye színházi adaptációjáról, végül a szülőföldről, Erdélyről, Marosvásárhelyről, Gyergyószárhegyről. A beszélgetés témái követték vagy fölvezették a felolvasásokat, a felolvasások pedig illusztrálták vagy megemelték a beszélgetéseket.

Teljesen spontánnak hat a koreográfia, ahogy menet közben eldől, vagyis Bartis hagyja, hogy Kilián eldöntse, hogy akkor most ne előre felé haladjanak az időben a felolvasott művekkel, hanem olvasson Bartis az utolsó könyvből, *Az eltűnt idő nyoma* fotóösszeállításából. Bartis Attila a végén nyitja ki a könyvet, az utolsó szövegnél, amely egy rémálomról szól, arról, hogy a szerző-elbeszélő vizsgálja, most, ötvenegy évesen, és ahogy azt a rémálomok logikája diktálja, a tét minden, a válaszon állnak vagy buknak a dolgok. A vizsgázható kérdése pedig szinte az, mint amit most Kilián föltett írásról és fényképezéséről, és a felolvasott történet vizsgahelyzete is mint ha egy irodalmi est lenne, ahol az írónak jól kell szerepelnie. Ügyes kezds, szellemes önreflexió.

A következő kérdés Bartisnak egy eljuttatott megjegyzéséből indul ki, hogy jávai megtelepedését egy ott élő barátja segítette. Kilián a barátságok jelentőségére, aztán példaként Filip Florian román íróra meg Kemény Istvánra kérdez rá. A válasz egy levegővételt követően érkezik: „Azért kénytelen vagyok egy vonalat húzni. Van nekem a barátaim, és van István.” A ketten több évizedes barátságát jól ismerő közönség elégedetten veszi a lapot, mire Bartis még hozzátézi: „Ő az az ember, aki pontosan tudja, hogy mit kell tenni, ha engem holnap elűt a 6-os villamos. És akiről biztosan tudom, hogy meg is fogja tenni.” Nem tudjuk meg, hogy mit tenne Kemény István, érezhető, hogy ennyi volt a válasz, Kilián nagyon helyesen nem teszi föl a kínáló kérdést. Aztán hallunk még a Filip Florian román íróval Berlinben kezdődött barátságáról, a román nyelvhez fűződő viszonyáról, majd jön a felolvasás *A végéből*, valahonnan a közepéből, Gagarinról, az a rész, amelyben szegény Gagarin, miután a sokadik kísérleti kutya után őt is fellövik az űrbe, eltűnődik, hogy akkor ő most valóban az első ember volt-e, akit fellöttek, vagy netán az utolsó kutya. És hogy neki nem az volt a fő kérdése ott fenn, ami az elvtársaknak lenni, hogy valóban üres-e az ég, és nincs ott semmiféle Isten, hanem az, ami Lajka kutyának és társainak is, hogy túléli-e a kísérletet, vagy odaveszik.

És a következő kérdés már a végét készíti elő, az első nagy sikert hozza szóba, *A nyugalom* című regényt és a belőle készült színházi előadásokat meg filmet. Az első színházi adaptáció kapcsán Garas Dezső rendezőt meg Udvaros Dorottyt

dicséri, és azt a szerencsés/tragikus találkozást, amely a regényhősnő meg Udvaros Dorottya és színésznő édesanyja valós életrajza között fennáll, és ami átjárta Udvaros Dorottya játékát. De ez az előadás még Bartis Attila saját drámai átírata nyomán készült, amiről nem beszél túl nagy lelkesedéssel. Az igazi nagy alkotásnak Radu Afrim 2015-ös, máig futó adaptációját és rendezését tartja a Marosvásárhelyi Nemzeti Színházban, amelyben a rendező visszanyúlt az eredeti regényhez, és annak a regényműfaj szerint érvényesülő felforgató erjét a színház eszközeivel fogalmazza újra.

Vajon mit fog felolvasni a regényből? Természetesen – az elejét. Az anya temetéséről szóló részt, ahol a főhős fiatalember még eljátszik a hamvasztás gondolatával, aztán mégis megmarad a hagyományos temetésnél. „Szombat délelőtt tizenegykor volt a temetés, bár jobb szerettem volna várni vele még legalább néhány napot, hátha megjön Eszter...”, kezdi Bartis, és mi tagadás, nagyon autentikusan szól az elbeszélő hangja az ő felolvasásában.

Az erdélyiségről kérdezi még Kilián a felolvasást követően, és úgy érzem, nem kell már ez ide, *A nyugalom* után. Hiszen túl vagyunk már a végén, a közepén, az elején. De a válasz meggyőző. Én erdélyi vagyok, jelent ki nagyon egyszerűen Bartis, és elmeséli, milyen volt 1990. január 2-án, hat év távollét után újra hazamenni. És végül az édesanyjához kapcsolódva elmondja azt, amit egy eseményről szóló tudósításban nem lehet elmondani. El kell menni az eseményekre, nem elég tudósításokat olvasni.

Ladányi István

Mini utcazene, maxi klubélmény

Slam poetry szabadon

Full Kontakt vol. 32–33. Terem, 2021. november 11. és 2022. január 13.

Az odaLÖKött KÖLTészet (Slam Poetry Veszprém) rendszeresen megrendezésre kerülő Full Kontakt elnevezésű eseménysorozata mindig tartogat – nem kevés – meglepetést az érdeklődők számára. A programnak helyet adó Terem Veszprém egyetlen alternatív szórakozóhelyeként már eleve különös atmoszférával bír. Mintha a néhány évvel ezelőtt működő Szigony kistesója lenne: a falakon zenekaros poszterek és matricák, gördeszkák és más egyedi cuccok, ami egy hagyományos pubban biztos nem jönne szembe az emberrel. Talán a hely légtérének is köszönhető, hogy itt mindig buli megrendezni a Full Kontakt-esteket, hiszen a slam poetry kifejezetten jól illeszkedik a Terem szellemiségéhez. Egy nem átlagos helyszín nem átlagos fiataloknak, ráadásul a műfaj tekintetében is eltérnek a hagyományos vonaltól ezek az alkalmak. A klasszikus slam poetry-előadásokon túl ugyanis itt belefér bármilyen stílusú szövegközpontú produkció az estbe: az úgynevezett cappella freestyle-on, azaz rögtönzött előadás és a spoken word-változatokon túl – amely elsősorban a költői, valamint a szerző esztétikai tulajdonságain alapszik, és amely minden hangosan felolvasott költészetet magába foglal – gyakran találkozhatunk zenei produkciókkal is az eseményen. Ezeket főként a hip-hop/rap stílusában adják elő, de a tavalyi év utolsó eseményén némi popzenés vonulat is megjelent Tóth Roland (Rollcsi), az odaLÖKött KÖLTészet jelenlegi főszervezője és egyik állandó fellépője jóvoltából. Bár ez a produkció zeneileg értékelhetetlen volt, mégis jól szórakoztunk a kifigurázós, parodisztikus és humoros stílusú performanszon. A másik két-három rapszám, melyeket Paranormal19 (Szabó Bence), REMÓ (Edvy Remó) és AWOX (Balogh Gábor) adtak elő, egész jó levezetése volt az estének, melyből többet is kaphatott volna a közönség. Épp csak megízleltük a bulit, ami véget ért, mielőtt igazán elkezdődött.

Ennek ellenére még mindig jó szembeülni a helyi slam poetry és társaműfajai varázsával, annak minden kiszámíthatatlanságával együtt. A szabadsággal, amelynek szellemében bárki kiállhat három percre a színpadra, hogy kifejezhesse magát, az érzéseit, mindazt, amit az adott pil-

lanatban magáról és a világról gondol. Még akkor is felemelő élmény, ha éppen ennek a „bárki bármit” felfogásnak köszönhetően kevésbé színvonalas előadásokkal is szembeülnünk kell. Most sem volt ez másképp, mind a novemberi, mind a januári alkalom változatos volt a színvonal tekintetében: voltak felejthető, gyengébbre sikerült előadások, de jócskán kaptunk a nagyszerű, maradandó gondolatokból, melyek teljessé tették a slam-élményt.

Novemberben a klasszikus blokkot kilenc slammer – Izsán Luca (Kispingvin), Nagy Bianka (Anka), Vucskó Vera, Bodó Geri (GeriPoppers), Edvy Remó, Pavlányi Márk Gyula (Gyuszi), Sarka Dominik (Trashboy), Tóth Roland (Rollcsi) és jómagam képviseltük, többen kétszer is színpadra álltunk az este folyamán.

Az este legnagyobb meglepetése Vucskó Vera előadása volt, a legütősebb slam díját nálam egyértelműen ő nyerte el. Minden benne volt, ami egy igazán jó előadáshoz kell: tetszett a kifinomult „odamondogatás” és az irodalmi utalásokkal megtűzdelt frappáns szófordulatok sora. Hatásos volt Bodó Geri a locsogás, tüntetés, lázadás közti különbségek hármastengelye mentén felépített, aktuális társadalmi problémákat érintő szövege is. Szerettem Sarka Dominik szomorú, de szép merengéseit, Tóth Roland humoros és paródiába hajló sorait, szövicceit, de Pavlányi Gyuszi karanténélményeivel kapcsolatos előadása is ötletes volt. Rajtuk kívül Izsán Lucát is kiemelem, aki a korábbi szerepléséhez képest sokat fejlődött, őszinte átéléssel beszélt legmélyebb érzéseiről és féltreírásairól.

Nem az év utolsó slam poetry-eseménye volt a legnagyobb odaLÖKött KÖLTészet-est, amin valaha részt vettem, így nagy reményekkel vártam az új évet, s ezzel együtt az új lendületet a klub életében. Bár a magamnak felállított elvárásnak (írok egy vadiúj szöveget) sajnos nem sikerült megfelelnem, de ezt ellensúlyozva elhozta az egyik legjobban sikerült, legarcipritóbb szövegemet az évad nyitására. Szerencsére az előadók között voltak többen, akik az újdonság erejével hatottak, s közülük nem kevesen brillíroztak, ahogy azt kell: sok-sok hangzatos punchline – azaz váratlan, de találó csattanó és poén – volt hallható most is, de a szöviccek, csi-

pösen fanyar odamondogatások is hozzájárultak a jó hangulathoz.

Ez alkalommal sem volt telt ház, de a novemberi eseményhez képest némileg több fellépővel zajlott az esemény: Bodó Geri (GeriPoppers), Hekli Virág, Vucskó Vera, Németh Flóra, Tóth Szabolcs (Ex), Nagy Bianka (Anka), Balogh Gábor (AWXO), Szalay Marcella (Cella), Varga Mátyás és Tóth Roland (Rollcsi) adtak elő. Jó volt látni az újonc, kezdő slammerek lelkesedését a színpadon, végigkövetni, ahogy a kezdetleges plüssverseket kezdik áthatni az igazán jó sorok.

Az est abszolút befutója számomra újra Vucskó Vera volt, aki bebizonyította, hogy nemcsak az irodalmat és az aktuálpolitikát keni-vágja, de még arról is felejthetetlen slamet tud írni, „hogyan nincs miről slamet írni”. Szókimondó, mégis intelligens és kreatív szófordulatai most is szíven találtak.

Gondolatébresztőek voltak Rollcsi szólásokból építkező, ember-állat ellentétre épülő sorai, vagy a digitális világ hatásait boncolgató témák, melyeket Varga Mátyás és Bodó Geri is érintett. Örültem Tóth Szabolcs (Ex) személyes szövegének, mely az apaság témakörét járta körül, kimondva a kimondhatatlan, a legmélyebb érzéseket. Önreflexióból egyébként is bőven kaphattunk az este folyamán, legtöbben saját traumáikon keresztül szólaltak meg.

Az est megkoronázása és egyben levezetése Balogh Gábor (AWXO) új kislemezének bemutatója volt, ahol már nem volt más dolgunk, mint élvezni a buli hátralevő részét.

Összességében elmondható, hogy kifejezetten gyenge szövegre nem volt példa az este folyamán, de azért a legfiatalabbaknak még szükségük van némi bátorságra és gyakorlásra. Sok elgondolkodtató, katarzishoz közeli élményt keltő produkció hangzott el, és úgy láttam, összességében ájtott a közönségnek a slam poetry lényege, minden, amit ez a többjelentésű szó rejt: a szöveget magát, a műfajt, az eseményeket, a közönséget és az egész életérzést, amit a stílus képvisel. Bízom benne, hogy még sokáig élvezhetjük a veszprémi slam-eseményeket és -esteket, kíváncsian várom a folytatást.

Éltető Erzsébet

Veszprém az a hely, ami eddig is a vidéki zenei Kánaán volt sokak számára nyaranta, azonban a VEB 2023-mal olyan mértékben kezdett el nyílni és színesedni ez a kisváros, amire régóta vártunk. Jelenleg nem veszprémiként csak ámulok a programok sokaságán. A rendkívül nehéz bezár, nem zár, lehet, nem lehet helyzetekkel együtt is nagyon próbálkozik a kultúra és zeneiség utat törni magának, úgy látom, sikeresen!

Boebeckről nagy bánatomra a Papírkutyában sajnos lemaradtunk későbbi indulás miatt, így a Presszóban kezdődött a show az Idegen nevű zenekarral. Minden alkalommal meglep az Expresszó hihetetlen jó hangtechnikája és akusztikája. Egy közepesen jó zenekarra is nagymértékben ráerősít, pláne, ha esetleg tényleg nagyon egyben van a produkció.

Az Idegen számomra nem volt kiemelkedő, de gyengének sem mondanám. Nehéz hová tenni a stílusukat. Bár nem szép dolog hasonlítani, az Elefánt zenekar nem tud nem eszembe jutni a zenei megoldások és a szövegbebecsatolások, kiabálások közben, mégis más hangzás, a stílusok sokkal inkább keverednek, és a szövegek kevésbé költőiek, amivel nem lenne gond, de különösebben nem ragadnak meg emiatt a fejemben. Abszolút jó ötletek és zenei próbálkozások vannak a számokban, mégis a koncert végére sem alakul ki egy összképem, vajon milyen is ez az Idegen zenekar. Nem jelenik meg számomra az a plusz, amitől egy zenekar az lesz, aki, a rá jellemző néhány másodperciből felismerhető egyéniség. A bilentyűs, kongás tagot azért kiemelném. Valamilyen fura maracasként funkcionáló ijesztő babával a kezében, meztírláb megőrülve a színpadon igencsak emelte a zenei élményt, ahogyan a kongás részek is sokat dobtak a hangulaton.

Következő helyszínünk a Terem. Ügyesen van összerakva a program (dicséret a szervezőknek), hiszen ha nagyon szeretnénk mindent látni, a helyszínek közelsége és az időbeosztás miatt negyed órát mindegyik zenekarból kaphatunk. A székelyudvarhelyi Palma Hillsszel, a Terem hangulatához igencsak illő garázsrockkal folytatódik az este. Bár az előző minőségű hangzás után nehéz volt kicsit átállni a kevésbé kiváló akusztikai adottságokra, azért itt is összetett és minőségi hangzást kaptunk.

Bár még nem volt telt ház, érezhetően gyűlt a tömeg itt is; kint is, bent is nagy volt a mozgolódás. A konferenciáról az underground zenei élet nagyja tiszteletét tette éjszaka is. Alig lehetett látni veszprémi arcokat, ezzel szemben rengeteg érdekes, szokatlan, stílusban, életkorban

totálisan eltérő embert fedezhettünk fel, ami a diverzitást kedvelő lelkeknek maga a mennyország.

Na de kanyarodjunk vissza a Palma Hillsre. Kiváló angolsággal, pontos játékkal teremt meg a zenekar azt a nagyon bensőséges, szeretetteljes hangulatot, amittől olyan érzése támad az embernek, mint ha nagyon régóta ismerné őket. Az énekes hangja karakteres, nincs az egészben semmi igazán elsöprő, de pont ez az egyszerű garázshangulat az, ami igazán megfogott. Olyan érzésem volt a koncert alatt, mint ha Angliában járnék éppen. Röpké fél óra múlva már Törökországé a főszerep, de előtte még egy gyors Presszó.

AKC Misi. Hát, őt nem írtam fel az aznapi line-upomra, de az átállást nem várva benézünk a Presszóba, és hihetetlen buliba futottunk. Próbáltam hova tenni, hogy éneklő tömeg és engem is elragadó beatek fogadnak. Bármennyire is nem stílusom sem a rap, sem ez az újfajta eltorzított hangos szövegelés a nem túl mélynek mondható dolgokról, mégis teljesen át tudtam érezni, és mentem ezzel a hangulattal, még mozogni is kezdünk rá, és valahogy egészen feldobott ez a nagyon fiatalos világ. Krúbi jutott eszembe, majd jött is a Hajnali 4 című zene, ami közös alkotás. Krúbi anno nagy meglepetés volt, a szövegei is egészen érdekesek, Misi más világ, nem fogott meg a szöveggel, de kétségtelenül van benne valami magával ragadó.

Gyors helyszín és stílusváltás. Irány a KurtaUtca. Az este folyamán többször próbáltunk benézni a Papírkutyába is, de az ajtón belülről sem jutottunk, annyian voltak. Most valahogy beverekedtük magunkat, közben, lévén 10 óra, kicsit lazult a tömeg is, így végighallgattunk néhány nem annyira kurta zenét. Amire érkeztünk, az történetesen egy System of a Down-feldolgozás volt, így engem egyből megnyert ez a vajdasági alternatív folkzenekar. A citerán, hegedűn, gitáron és cajónon megszólaló, néha autentikus, máskor rockos hangzás lehetne eklektikus vagy fura, de mégis valahogy nagyon egyben volt. A hangulaton

folyamatosan fokozták, hol leejtették, hol a magasba emelték. Ebben a kicsi térben is szuperül életre kelték a számok. A két énekes nagyon jól kiegészíti egymást. A lány népiesebb, a fiú lány alter-rockos hangjával könnyen kedvelhető egyveleget alkot. A zenészek összehangoltak, erősítik egymást.

Tovább utazva a népi vonalon, a Teremben a Nasip Kismet magyar-török, török népzenei képviselő zenekar fogadott bennünket egy nagyon izgalmas fellépéssel. A helyiség teljesen megtelt, már-már levegőért kellett kapkodni, miközben a szaxofonnal, basszusgitárral a tradicionálisan túllépő zene a transzcendencia határait is érintve röpitett minket a hagyományos török utcahangulatba. Összeszokott, profi zenészek, nagyon egyben lévő hangzás és kiváló hangulat.

Kis szünet, nem mentünk sehová, csak beszélgettünk a közben megjelenő barátokkal. Aceton Villó zárta számunkra az estét. Villó diszsonáns hangzásokkal munkálkodik, ami egyébként rendkívül érdekes, bár számomra kevésbé élvezhető hosszú távon. Kétségtelenül megjelenít egy nagyon alternatív, vittulás (budapesti underground szórakozóhely) hangulatot, fura hangszerpárosításokkal és elektronikus elemekkel. Leginkább a művészlekek katyvaszjátékát, lázadó szenvedése jut eszembe róla. Nyilvánvalóan ennek is van helye, és valószínűleg betölti a zenei palettán valami újat, nekem azonban az éj ezen pontján inkább már az alváson jártak a gondolataim.

Hud Janka

Éppen 40 éve, 1981 óta Veszprém közössége minden évben karácsonyi koncerttel köszönti a kereszténység egyik legnagyobb ünnepét, a Megváltó születését. Tavaly Veszprém Város Vegyeskara és a Győri Filharmonikus Zenekar kiváló szólolisták közreműködésével Benjamin Britten, John Ratter, Johann Sebastian Bach és Charles Gounod műveiből adott hangversenyt.

Gounod miséjének veszprémi bemutatója a karácsonyi koncerten

Szent Cecília hárfáján. Veszprém Város Vegyeskara és a Győri Filharmonikus Zenekar közös hangversenye. Hangvilla, 2021. december 22.

Séd, 2020. 1. sz., 16. old.

Az ünnepi koncert első részében a Veszprém Város Vegyeskarának tagjaiból álló kamara-kórus programját hallhattuk Erdélyi Ágnes vezényletével, Milica Pašić hárfaművész közreműködésével. A szólót az együttes tagja, Boross Mónika énekelte. Először az angol Benjamin Britten (1913–1976) eredetileg 1942-ben gyermekkórusra komponált, majd vegyes karra és hárfára átirrt egyszerű angol gyermekdal-sorozatából hallgattuk meg a bevonulást és a *Tiszta rózsá*, a *Bölcsődal* és a *Kicsi gyermek* című tételecskéket. Utána a szintén angol egyházzene, John Rutter (1945) saját szövegére komponált karácsonyi *Angyalok énekét* adták elő. A rövid kórusblokk egy Bach-átíráttal zárult. A *Wohltemperiertes Klavier* sorozat *C-dúr preludiuma* alapján Charles Gounod (1818–1893) készített népszerű angyal üdvözlőt. Ennek az *Ave Mariának* vegyes kari változatát énekelte a kórus. Szeretettel fogadtuk a produkciójukat.

A színpad átrendezése után a Győri Filharmonikus Zenekar kamaraegyüttesének rövid műsora következett: Johann Sebastian

Bach (1685–1750) különböző hangszercsoportokra komponált hat *Brandenburgi versenyt* (BWV 1046–1051) koncertsorozatából az I. F-dúr művet adták elő. A kis létszámú együttes a hazai fiatal karmester-generáció egyik legkiválóbbja, Dubóczky Gergely vezényelte. A mű 12 szólamú, a hangszerelése sajátos: a szerző a vonóskar mellett két vadászkürt-, három oboa- és egy fagotszólamot, valamint continuo-ut ír elő. A versenymű a megszokott három- (gyors – lassú – gyors) helyett négytételű: Allegro – Adagio – Allegro – Menuetto. Az utolsó tánc-tételnek két triórésze is van: az első Bach két oboára és fagottra, a Polacca részt hegedűkre és brácsára, a második triót két kürtre és három oboára komponálta. A változatos, a szó legjobb értelmében szórakoztató, szvitszerű barokk művet remek előadásban hallottuk. Tetszett a fúvósok játéka. A fiatal dirigens ebben a rövid kompozícióban is igazolta, hogy mestere a zenei színek, hangsúlyok keverésének. A közönség hálás volt a produkcióért.

A szünet után Porga Gyula polgármester köszöntötte a jelenlévőkön keresztül a város polgárait és a közreműködő művészeket. A koncert második részében egyetlen mű hangzott el: a 19. század egyik legegyszerűbb operakomponistájának, a francia Charles

Gounod-nak (1818–1893) a zene védőszentje, Szent Cecília tiszteletére komponált, CG 56 jegyzékszámú *G-dúr ünnepi miséje*. Ez volt a komponista első, nemzetközi elismerést is szerzett műve, amelynek a bemutatója a párizsi Saint-Eustache-templomban volt 1855. november 22-én.

A mise első előadásának az időpontja Franciaország egyik kritikus időszakára esett: az 1848-ban kikiáltott II. Francia Köztársaság elnöke, I. Napóleon unokaöccse, Charles-Louis Napóleon Bonaparte államcsínnnyel megbuktatta a nemzetgyűlést, és 1852 novemberében III. Napóleon néven császárrá kiáltotta ki magát. A császárság restaurációjának harmadik évfordulójára esett Gounod miséjének a bemutatója. A zeneszerző ebből az alkalomból a mise rendjét néhány helyen megváltoztatta, a liturgia szabályai szerint kötött szöveget a császárért mondott könyörgéssel egészítette ki: „Domine, salvum fac Imperatorem nostrum Napoleonem” („Uram, áldd meg Napóleon császárunkat”). A szokottnál hosszabb, közel 50 perces ünnepi mise templomokban kevésbé, inkább hangversenytermekben hangzik el. Veszprémben most hallhattuk először. A császárért mondott imát elhagyták.

Gounod kompozícióját kitűnő előadásban hallhattuk. Veszprém Város Vegyeskara oratóriumkórusként nagyon szépen szólt, hagyományaihoz méltó módon énekelt. A Győri Filharmonikus Zenekar stílusúen interpretálta a 19. századi francia romantikus egyházzene. A három kitűnő énekes szólista a szoprán Csereky Andrea, a tenor Megyesi Zoltán és a basszus Najbauer Lóránt volt. Dubóczky Gergely az együttest biztos kézzel, érett művészként dirigálta.

Szinte a semmiből kibontakozó, halk zenekari bevezető után először a női, majd a férfiak, a szólolisták, végül ismét a kórus énekelte a *Kyrie eleison* (Uram, irgalmazz). A párbeszéd-szerű zenei szerkesztés a bűnbánó könyörgést rendkívül bensőségesé tette. Az egyes szólamok művészi hangképzése, a hangzás arányossága azt sugallta, hogy ezt a művet a kórus nemcsak jól megtanulta, de szereti is énekelni. A *Larghetto* (lassan, kissé szélesen) tempójelzésű Gloria igazi élményt jelentett. A szoprán szólista, a kórus piano

kíséretével nagyon szép hangon, szinte vallomásszerűen hirdette: „Dicsőség a magasságban Istennek és béke a földön a jóakarató embereknek”. Úgy érzem, az egész misének ez a béke-óhajta jelentette a szerző legfőbb vágyát és zenei üzenetét. A *Laudamus te* (Dicsőítünk téged) szakaszt az egész kórus tömbszerűen adta elő, kifejezve a tömeg elsőprő lendületét és erejét. A *Qui tollis peccata mundi* (Ki elveszed a világ bűneit) kezdetű részben a három szólista szinte stafétszerűen vette át egymástól a dallamot, hogy aztán a közös könyörgés a kórus fortissimójában teljessédjék ki. A majdnem tízperces tétel a vegyes kórus kinyilatkoztatásával (*Quoniam tu solus sanctus* – Egyedül te vagy a szent) és a kiszélesített fortissimo *Amennel* fejeződött be. A *Credo*-ban hosszú zenekari bevezetés után a teljes kórus uniszónó (egy szólamban) tette egyértelművé a hitigazságokat. Offertóriumként egy lassú zenekari közjáték szolgált, amelyet a zenekar szépen, stílusosan adott elő.

Gounod miséjének legnépszerűbb tétele a *Sanctus*, amelyet 1980 körül már filmzeneként is felhasználtak. A nagyon szép dallamot most az egyik legsokoldalúbb hazai tenorista, Megyesi Zoltán mutatta be, majd azt a teljes kórus halkán, szinte suttogva megismételte. Nagyon jó kórushangzást hallhattunk. A *Pleni sunt* tenorária és az azt követő kórusfeldolgozás is jól sikerült. A tétel végén a szerző szélsőséges dinamikai változást ír elő: az áradó *Sanctus* dallam először teljes hangerővel, ünnepélyesen tér vissza, majd váratlanul a fafúvókón hatásosan, alig hallható pianissimoval válik semmivé. A rövid, szép kóruskíséretes szopránária, a *Benedictus* (Áldott, aki az Úr nevében jön) akár önálló előadási darabként is sikerre számíthatna. Gounod ünnepi miséje folyamatosan halkuló D-dúr *Agnus Dei* – *Dona nobis pacem* (Isten báránya, adj nekünk békét) kéréssel zárul.

Az együtteseket, a szólolistákat és kiváló karnagyukat a Hangvilla közönsége hosszan ünnepelte. A karácsonyi hangverseny hagyományosan az idén is Georg Friedrich Händel *Messiasának Halleluja* tételével zárult.

M. Tóth Antal

A Budapesti Fesztiválzenekar vonósaiból alakult kamarazenekar (koncertmester: Pilz János) John Stanley, Arcangelo Corelli, Antonio Vivaldi, Wolfgang Amadeus Mozart és Benjamin Britten műveiből adott hangversenyt a Hangvillában.

Felszabadult, boldog muzsikálás a legjobbaktól

A Budapesti Fesztiválzenekar vonós kamarazenekarának koncertje. Hangvilla, 2021. december 15.

Az első hazai karmester nélküli vonós kamarazenekart Magyar Kamarazenekar néven 1957-ben Tátrai Vilmos hegedűművész (1912–1999) alapította, a Ferencsik János vezette Állami Hangversenyzenekar tagjaiból. Az együttes összetétele 6-6 első és második hegedű, 3-3 brácsa és cselló, nagybőgő és continuóként csembaló vagy zongora volt. Ez a felállítás a későbbiekben szinte etalonná vált. Természetesen az előadott művek függvényében mindenkor szükség volt az alaplétszám csökkentésére vagy növelésére, az arányok változtatására, esetleg más hangszerek szerepeltetésére, pl. a Rolla János által alapított Liszt Ferenc vagy a Kovács Péter által irányított Mendelssohn Kamarazenekar esetében. Megmaradt ugyanakkor az alapelv. Az együttest nem külső karmester vezényli, hanem a koncertmester irányítja, aki maga is tagja a zenekarnak. Ebben a helyzetben nagymértékben felértékelődik valamennyi zenekari tag egyéni tudása, kvalitása, ambíciója, főleg pedig képessége és vágya az együtt egymásra figyelő közös zenélésre. Az eredmény: különösen magas zenei minőség. Egy ilyen rendkívüli élménynek lehettünk szerencsés tanúi a külföldön és hazánkban is az egyik legismertebb és legelismertebb magyar szimfonikus zenekar, az 1983-ban alapított Budapesti Fesztiválzenekar tagjaiból Fischer Iván kezdeményezésére létrejött, Pilz János által vezetett vonós kamarazenekar koncertjén.

John Stanley (1712–1786) angol zeneszerző és orgonista d-moll vonóskarra írt versenyművét (*Op. 2., No. 4.*) kezdték. Már az első tétel során feltűntek az együttes erősségei: a kiegyenlített, tökéletes vonóshangzás, a szólamok egyenrangúsága és arányossága, a concerto grosso-szerű állásoknál a szólisták briliáns hangszerkezelése és tudása. Ez utóbbiak közül kiemelésre méltó a hegedűs Eckhardt Violetta, Pilz János és a csellista Szabó Péter játéka. (A későbbiekben is ők játszották az előadott művek szólóit.)

A barokk versenyművek egyik legjelesebb mesterének, az itáliai Arcangelo Corellinek (1653–1713) *D-dúr, Op. 6. No. 1. concerto grossójával* folytatták. Az 1714-ben készült 12 részes sorozat első nyolc műve ún. templomi koncert (concerto da chiesa), az utolsó négy versenyműszerű kamarakoncert (concerto da camera). Az öttételes D-dúr templomi koncert ünnepélyes bevonulással kezdődik, majd gyorsabb szakaszok után a tétel méltóságos akkordokkal zárul. A második tétel lassú, súlyos (Largo), két hegedűvel és csellóval játszott dallammal indul (egyesekek szerint ennek táncos, chaconne-szerű karaktere van), majd pergő futá-

mokkal zárul. A harmadik, emelkedett hangulatú tételt a két szó-lóhegedű, a cselló és a zenekar (a ripieno) egymásnak felelgetve adta elő. Interpretációjukban egyetlen elveszett hang, gesztus, zenei elem sem volt, minden tökéletes frazeálással és vonóshangzás-sal szólalt meg. A negyedik, Allegro tempójelzésű, felelgetős tétel során az utolsó erdélyi polihisztor, kiváló zenekritikus, Brassai Sámuel (1797–1897) jutott az eszembe, aki szerint „a vonósnégyes nem más, mint négy értelmes ember értelmes beszélgetése”. Nos, ez a tétel most 20 értelmes ember csevegése, vitája, egyenrangú beszélgetése volt.

A koncert első felének záró darabjaként az együttes még egy barokk művet adott elő: Antonio Vivaldi (1648–1741) csellóra és vonósokra írt *a-moll concertóját* (RV 419). A mű szólistája a Fesztiválzenekar tagja, nemzetközi gordonkaversenyek győztese, Kertész György csellóművész volt. Az első találkozásom Vivaldi egyik leghíresebb csellóversenyével mintegy 60 éve Szegeden történt, ahol akkor orvostanhallgató voltam. Az eseményre máig emlékszem. 1963-ban a Tátrai-féle Magyar Kamarazenekar adott a városban hangversenyt, az együttes csellistája és a Vivaldi-versenymű szólistája id. Kertész Ottó csellóművész, a mostani szólista édesapja volt. (Kertész György abban az évben született.) A háromtételes (Allegro – Andante – Allegro) versenymű egyes tételeiben a szólista virtuóz, helyenként érzelmes epizódjai a zenekarban vissza-visszatérnek. Ezt az ún. rittornell stílust Vivaldi érlelte egységes zenei formává, amelynek egyik remek példája éppen a most elhangzott versenymű. Paradés előadást hallhattunk, a publikum hosszan ünnepelte a művészt és az együttest.

A szünet után a kürttel, klarinétokkal és fagottokkal kibővített zenekar Wolfgang Amadeus Mozart (1756–1791) *III. Esz-dúr kürtversenyét* (KV 447) adta elő az együttes tagjának, Szőke Zoltánnak a szólistaként. A mű a zeneszerző pályafutásának a csúcspontján, 1787-ben, tehát Mozart „nagy” zongoraverseny-ciklusa (1784–86 után) készülhetett, a *Figaro házassága* és a *Don Giovanni* bemutatásának évében. Ezzel magyarázható, hogy a szerző oboák helyett a fagottok mellett az akkor divatba jött hangszer, a klarinétot alkalmazta (máig híres klarinétművei néhány évvel később születtek). A kürt a 18. század végén még billentyűs és szelep nélküli hangszer volt, technikai okok miatt használata nehézségekbe ütközött, bár meleg, bársonyos hangszíne miatt népszerűségnek

örvendett. A háromtételes (Allegro – Romance, Larghetto – Allegro) művet kitűnő előadásban hallottuk.

A rendkívül magas színvonalú hangverseny az angol Benjamin Britten (1913–1976) húszéves korában komponált szimfóniájával (*Simple Symphony, Op. 4.*) zárult. A vonósnégyesre írt műben azokat a gyermekkori, tiszéves kora körül lejegyzett zenei ötleteit, melódiait dolgozta fel, amelyeket szinte véletlenül talált meg egy füzetecskében. Az 1933 decemberre és 1934 februárja között született, rendkívül szellemes, jókedvű, zenei ötletekkel teli négytételes szimfóniának már a tételcímei is játékosan alliterálnak az eredeti partitúrában és a magyar fordításban egyaránt: I. Bombasztikus bourée, II. Pajkos pizzicato, III. Szentimentális sarabande, IV. Furfangos finale. A mű előadása nem igényel részletes elemzést, kritikusai véleményt. Egyszerűen: remekül szórakoztunk. Mi több: a művészek is láthatóan élvezték az őszinte, felszabadult muzsikálás örömeit.

A siker (legyünk hűek az első tétel címéhez) bombasztikus volt. A zenekar a szünni nem akaró vastapsot az utolsó tétel megismétlésével köszönte meg.

M. Tóth Antal

A be nem teljesült ünnep

Rákász Gergely: *Beteljesült ünnep*. Hangvilla, 2021. december 19.

Rákász Gergely „koncertorgonista” karácsonyi koncertjét az előző esztendő adventjének negyedik vasárnapján tartotta a Hangvillában. A kétrészes írás mostani első részében közvetlenül a koncertet elemzem, a *Séd* következő számában megjelenő második részben pedig tágabb kontextusban mutatom be Rákász Gergely munkássága kapcsán a klasszikus értékek elinflálódását, a 21. század többségképeség-elvűségének a művészetre gyakorolt hatását.

A koncertet Louis Daquin egy francia karácsonyi éneke indította. A mű sok futama közül jó néhány volt piszkos, valamint egyszer a stílustól teljesen idegen glissando futamot is hallhattunk. Ezt követte Georg Friedrich Händel *Halleluja* kórusa, amelynek átiratában sok orgonaregisztrációt hibásnak vagy legalábbis nem átgondoltnak tartottam, de a legeslegnagyobb problémám az előadással a 33. ütem óriási, indokolatlan lassítása és hatalmas generálpauzája volt. Bár sokan így játsszák, véleményem szerint ez túlságosan elrugaskodik a szerző eredeti szándékától. Ha Händel azt szeretne volna, hogy a „The Kingdom of this world” szövegrész előtt lassítás és megállás legyen, akkor ő beírta volna a kottába.

A koncerten Kiss Péter fiatal muzsikusként bemutatkozhatott, aki jelenleg Firenzében tanul harmonikán. A félszeg, de tehetséges fiatalember két kompozícióval lépett színpadra. Először Antonio Soler egy szonátáját, majd a kortárs ukrán szerző, Szergej Vojtenko művét, a *Revolution* játszottta el. Mindkettőt ügyesen, technikailag és zeneileg felkészülten interpretálta a fiatal művész, bár utóbbi műről annyit feljegyeztem magamnak, hogy a zeneszerző eléggé túlírtta a darabot.

A koncert csúcspontja Antalffy-Zsiross Dezső *Karácsonyi harangok* című darabjának előadása volt. Tényleg szép felvezetést kapott a mű azáltal, ahogy Rákász mesélt a saját gyermekeiről és a darab születéséről. Szép regisztrációval, igényesen volt előadva, messze kimagaslott e mű az estéből.

Ezt követően jött a koncert zenei interpretációs mélypontja. Beethoven 5. (*Sors*) szimfóniájának I. tételét hallhattuk, amelynek előadását hosszadalmas beszéd vezette fel. Ebből megtudhattuk, hogy a pandémia kezdetén Rákász néhány barátjával arról filozofált, hogy vajon sorsszerű-e ez az egész helyzet. Megszámlálhatatlan problémám volt az előadással, úgyhogy csak címszavakban emlétek meg néhányat: felesleges szünetek és lassítások (pl. 19–21. ütemek), mérhetetlenül sok gikszer (pl. már a 3. ütemben!), a regisztrátúra átgondolatlansága (pl. 59–61. ütem) stb.

Johann Sebastian Bach *c-moll passacaglia és fűgája* szintén hosszas felvezetést kapott, Rákász a *Gilgames-eposz*t ismertette. A kompozíció előadása felemás érzéseket hagyott bennem. Egyrészt olyan nagy melléütemek nem voltak a darabban, alapvetően jól el voltak játszva a hangok, de a súlyos, háromnegyedes passacaglia-téma (ami legtöbbször a pedálszólamban hallható) ki-kiesett

az egyenletes lüktetésből. Már a téma exponálásakor – mikor semmi más nem kell játszani, csak a pedálszólamot – is lötyögött a háromnegyed, ami később, mikor a manuálokon is kellett játszani, teljesen elvesztette feszes jellegét.

A koncert ráadásaként Jean Jacques Offenbach *Hoffmann meséiből* hallhattunk egy részletet, majd Wolfgang Amadeus Mozart KV 265-ös „*Ah, vous dirais-je, Maman*” (magyarul: *Hull a pelyhes*) variációja zárta az estet.

Az előadás kapcsán számtalan kérdés merült fel bennem: mi a közös Richard Claydermanban, André Rieu-ban, Havasi Balázsban vagy éppen Rákász Gergelyben? Milyen folyamatok vezettek odáig, hogy ezen előadók megjelenhettek a koncertéletben? Mi az a piaci rés, amit ők munkásságukkal igyekeznek betölteni? Mely személyiségjegyek azok, amik közősek bennük, és miért lehetnek ők sikeresebbek, mint sok más, jobb képességű előadó? Miért zavaró trend az élményhajszolás, és miért kell egy művészt is úgy eladni, mint a mosóport? Miért probléma *Beteljesült ünnep* címmel hirdetni egy koncertet? Miért lett a többségképeség fontosabb szempont, mint az értékteremtés? Írásom második részében ezekre keresem majd a választ.

Lukács Elek

Karácsonyi Bach-rondó

Karácsonyi orgonamuzsika – Hocz Veronika koncertje. Árpád-házi Szent Margit-templom, 2021. december 26.

Karácsonyi koncertet tartottak az Árpád-házi Szent Margit-templomban december 26-án este. A fellépő Hocz Veronika volt, aki több szállal is kötődik Veszprémhez. A Padányi Bíró Márton Római Katolikus Gimnáziumban érettségizett, valamint a zeneművészeti szakközépiskola utolsó kifizető osztályának volt orgonistánövendéke. Jelenleg a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának Zeneművészeti Intézetében tanul, ahol Kovács Szilárd Ferenc orgonaosztályának hallgatója, valamint ettől a tanévtől kezdve a zeneismeret-tanári szakot is elkezdte.

Séd, 2021. 6. sz., 9. old.

Séd, 2021. 6. sz., 11. old.

A koncerten válogatást hallhattunk Hocz Veronika jelenlegi repertoárjából. Elsőként Johann Sebastian Bach (1685–1750) BWV 561-es jegyzékszámú *a-moll fantázia és fúga* című kompozíciója szólt meg. Zenetudósok valószínűsítik, hogy a művet Bach egyik utolsó növendéke, Johann Christian Kittel (1732–1809) szerezte, azonban mind a mai napig a Bach-jegyzékben tartják számon. A közel tízperces súlyos, virtuóz zenei anyag remek felütése volt a koncertnek.

Másodikként Felix Mendelssohn-Bartoldy (1809–1847) Op. 65, Nr. 3-as *A-dúr orgonaszonátája* szólt meg. A kompozíció az 1844–1845 között keletkezett hat orgonaszonátája 3. darabja. A szerző Luther egyik híres, „Aus tiefer Not” kezdetű korálját használta fel a műben. A grandiózus bevezető után felcsendülő, bonyolult szövésű fúga alatt szólt meg az említett dallam. A korál teljes elhangzása után rövid visszavezető szakasz következik, majd újból megszólal a kezdeti téma. Végül a szerző egy szintézisszerű, korábban elhangzó dallamokat is felhasználó Coda szakasszal zárja a tételt. A második tétel – mely hangulatában teljesen eltér az elsőtől – egy korálszerű, nagyon áttetsző, puha zenei szövetet hoz. Hocz Veronika ügyesen vezette végig a több mint tízperces szonátát. Kellő erejű, jól átgondolt volt az első tétel regisztratúrája, valamint a fúga is kimerítően, kellő precizitással szólt meg. A második tétel puhaságát is lágyan és művészi módon interpretálta.

Ezt követően szintén Johann Sebastian Bach egy műve, a BWV 729-es *In dulci jubilo* következett. A dallam a 14. században keletkezett, Magyarországon először a *Cantus Catholici* című, 1651-es énekeskönyvben jelent meg. Liszt Ferenc (1811–1886) *Ave Maria* című orgonaműve volt véleményem szerint a koncert egyik csúcspontja. A *Gebet* címen is futó kompozíció sok érzélményt, hangulatot vonultat fel, amelyek nemcsak technikai, de komoly zenei kihívást is megkövetelnek az előadótól. Hocz Veronika nagyon igényes regisztrációt talált az előadáshoz. A zenei megformálás is mesteri volt, kellően lélegzően, nyugodtan, de ha kellett, akkor épp drámaian nyúlt a zenei anyaghoz.

A koncert utolsó blokkjában sorrendben Bach BWV 590-es *Pastoral* című, Jan Pieterszoon Sweelinck (1562–1621) *Ons is gheboren een kindekijn* című, valamint szintén Bach BWV 577-es *G-dúr „gigue” fúga* című kompozíciói csendültek fel. Hocz Veronika érettségéről tesz tanúbizonyságot a műsorválasztás. Nem-

csak zeneileg és technikailag is igényes darabokat válogatott, hanem a koncert felépítésén is érezhető volt az átgondoltság. A hosszabb, nehezebben eljátszható és értelmezhető darabok közé könnyedebb műveket ékelt, amelyek nemcsak számára, hanem a közönség számára is kellő pihentetéként tudtak hatni. A darabokat felkészülten játszotta, és bár itt-ott hallhattunk melléütéseket, ezek kevés száma nem befolyásolta a koncert magas minőségét.

Külön kiemelném, hogy Hocz Veronika a Balaton nyugati térségében él, ahol rendszeres kántori szolgálatot végez. A koncert előtti napokban napi három misén szolgált, és ezek után látogatott el Veszprémbe koncertet adni. A – jogos – fáradtsága azonban nem volt érezhető a játéknál! Sok sikert kívánok neki egyetemi tanulmányaihoz, várjuk vissza a későbbiekben is Veszprémbe.

Lukács Elek

Adventi hegedű- és cimbalomverseny

Óváros tér, adventi vásár. 2021. december 18.

A Cimbaliband koncertje az Óváros téri adventi vásáron hangulattal töltötte meg valamivel több, mint egy órában Veszprém igazi (ó-)belvárosát. A fél hagyományos roma zenekar/fél jazz band felállás kifinomult fúziójú zenét nyújtott. Nem bántam meg, hogy eljöttem, sőt!

Sétálva az Óváros tér felé, örömmel láttam, hogy töltik meg gasztronómiai és egyéb üzletekkel ezt a kedves teret, ami egyébként a Góbi-sivatag hangulatát idézte éveken át. Az adventi, karácsonyi kirakatok és fények próbálták a karácsonyváras érzetet fokozni. A faházakba költöztetett üzletekkel körbevett és fényfűzerekkel díszített tér igyekezett a várakozás, a melegség, a szeretet hangulatát idézni. A Covid-helyzet (és a boltok árfekvése) gyérítette az ide látogatók számát, a gyerekekén kívül eléggé visszafogott érzelmeiket tükrözték az arcok. Nagyt lendített ezen a tartózkodáson a feszültséget oldó muzsikájával a Cimbaliband koncertje. Előrebocsátom: nagyon átgondolt, nagyon hatásos program ez, minden vonásában profizmust tükröz. Mind a tematika, mind a muzsikuskok felkészültsége igencsak rendben volt.

Mielőtt részletekbe mennék, hadd morfondírozzak egy kicsit a „világzene” kifejezésen. Bevallom, nem szeretem ezt a fogalmat. Mint stílus, ilyen nem létezik, hiszen a stílus egy adott kor zenei paradigmája, mondjuk például a barokk vagy a klasszicista is egységes stílusjegyeket mutat. Vagy vegyük a jazzt, ugyanazokkal a hangokkal dolgozik, mint bármelyik zenei elődje, de az előadásmódor, a blue-note-ok („piszkos intonáció”), a szving (lebegő ritmikai érzet) és az off-beat (szándékoltan eltolt ritmikai képlet), a sajátos dallam- és harmóniahasználattal azonnal elénk vetíti, miről is van szó. Ha ez a world music kifejezés azt jelentené, hogy a földrészek és kultúrák közt átívelő zenei látásmód, a különböző népektől átvett zenei motívumok különböző (kortárs) hangzások párosításával egy sajátos fúziót alkot, ezt elfogadom, de nekem nem több, nekem nem egy egységes, egyértelmű stílus, talán csak egy irányzat vagy műfaj. Miközben meg nem is kevés, hiszen sajátos tudást, a zenei érzék kitégítését, más dallamkincs befogadását és sokszor átértelmezését, az igazi kulturális sokszínűséget jelenti. Kitégült a világunk (hál’ istennek), magasabb a horizontunk, eltérő kultúrák ötvöződnek, művészi értelemben elfogadjuk egymást (bár máshol is így lenne), miért ne jelentkezhetne ez a zenében is. Sajátos polifónia ez, és örülök én is, csak a megnevezéssel van bajom.

Hol helyezkedik el a 14 éves Cimbaliband ezen palettán? Dobogós, az biztos. Öten vannak, a vezető Unger Balázs cimbalmos kimagasló technikai és muzikális érzékkel, ebben a formációban kiváló énekkel, Solymos Máté hegedűs – nálam ő az első helyezett – megkérdőjelezhetetlen technikai tudással, elmélyült, ötletes improvizációival. Ők ketten viszik a prímét – szó szerint.

Unger Balázs ráadásul lazán, de intelligensen kommunikál a közönséggel. A további három tag semmivel sem rosszabb, csak ők inkább a háttérrel adják a nagyon érdekes hangokkal operáló szólókhöz, dallamokhoz. Varga Kornél gitáron – szinte mindig egy sejtelmes mosollyal az arcán – nagyszerű és komplex harmóniakkal borzolja a karom a szőrt. Tóth Gergely bőgős tudja, hogyan kell előre húzni, megfeszíteni a zenei alapot, ugyanakkor ő az, aki a leginkább introvertált képet mutat, csak az egymásra villantott örömmosolyokban – mert nagyon szeretik, amit csinálnak – vállal részt. Egyáltalán nem utolsósorban a zenekar legifjabb tagja, Babos Lőrinc a dobokon, számos stílusban megragoytatva ütőstehetségét, visszafogott, kedves alázattal itt-ott énekel is, eléggé pontos, invenciózus dobolással. Van tehát egy jó csapat, akik ebben a fúziós műfajban számos zenei világba repítenek bennünket, mindezt egy markáns, egyedi hangzásvilággal.

Engem az est első fele fogott meg a legjobban. Most adták ki legújabb lemezüket (*Szabadon* címmel), és ezek az új kompozí-

„...kerestem az elérhetetlent...”

Karátson Gábor: *Illusztrációk Goethe Faustjához*. 1976–1980. Művészetek Háza, Várgaléria. 2021. november 13. – 2022. január 9.

A kiállítás a MANK – Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft. és a MANK keretein belül működő Karátson Gábor Alapítvány, valamint a Művészetek Háza Veszprém együttműködésében valósult meg. A kiállítás kurátora: Bellák Gábor. A veszprémi kiállításnál közreműködött: Dohnál Szonja

Johann Wolfgang von Goethe remekműve, a Faust 1832-ben jelent meg nyomtatásban. Magyar nyelven először 1860-ban olvashatták. A világirodalom egyik legjelentősebb alkotása sok művészt inspirált, és napjainkig számos illusztrált kiadás látott napvilágot szerte a világon. Ezek közül is kiemelkedő jelentőségűek Karátson Gábor illusztrációi, melyek festészeti-grafikai remek. Az Európa Kiadónál 1980-ban Karátson illusztrációival két kötetben megjelent Faust könyvművészeti kuriózum.

Séd, 2021. 6. sz., 7. old.

Karátson Gáborat gyermekkorától megigézte Faust története. Német származású anyai nagyanyja hatására tizennégy évesen olvasta először a művet. Az 1960-as években, felnőtt alkotóként Goethe *Szintana* vezette el újra a *Faust*hoz. A Faust-téma az 1960-as években jelenik meg Karátson Gábor művészetében, és egészen 1980-ig, az illusztrációk megjelenéséig jelen volt: „...kerestem az elérhetetlent, úgy véltem, annak nyomát a *Faust*ban is nyomon követhetem...” (K. G.).

Első *Faust*-műve egy nagyméretű festmény volt 1968-ból. 1969-ben tizenhárom linómetszetet készített, de ezek az

alkotások csak most kerültek elő a műtérmből. Ez a kiállítás a *Faust*-linók első, nyilvános bemutatója. A kiállításon látható hatvanegy akvarell 1977-ben készült el, és az illusztrációsorozat első kiállítása 1980-ban volt Németországban. Ugyanebben az évben jelentek meg a rajzok könyvben is.

Karátson Gábor illusztrációit a színekre, a színek szimbolikájára, a szín-elméletre építette fel. (Korábban a *Faust*-kiadások többnyire fekete-fehér illusztrációval jelentek meg.)

Goethe *Szintana* Karátson számára meghatározó mű volt. Maga a szerző, J. W. Goethe is a *Szintant* tartotta a legfontosabb, legnagyobb művének. Azért, hogy ennek a kijelentésnek a jelentőségét, fontosságát megértsük, gondoljunk arra a

Kovács Attila

Hogy kerül balta, sőt balták tömege egy kortárs fiatal művész kiállítására? De úgy is kérdezhettünk, hogy került az emberiség ősi, primitív erőszakfétise a parabolaantennák, hőcsövek, fényjelek, a 21. századi digitális világ totemjei közé? Fontos társadalmi, etikai kérdéseket vet fel az a gesztus, ahogyan Halász Péter Tamás képzőművész belevágja a baltákat a parabolaantennába, a béke jelét kirajzolva velük? Felfoghatjuk ezt akár iróniának is, amellyel kétségbe vonja a civilizáció fejlődésének az értelmét? Az is lehet, hogy semmi ilyen jellege nincsen, és nem kell direkt jelentést keresni benne. Mert csak egy átláthatatlan konfliktus tárgyasulása. Halász Péter Tamás számos asszociációt rendel egymás mellé, és ránk bízva a döntést a bonyolult történetéről, amelyet távolságtartással idéz fel.

Totemek a metauniverzumban

Sol +. Halász Péter Tamás kiállítása. Csikász Galéria, 2021. november 26. – 2022. január 9.

Túltoljuk az értelmezést, ha e szimbolikus installáció kapcsán az az egyáltalán nem új keletű gondolat jut eszünkbe, hogy a technikai fejlődés végső soron romlásba visz, felszabadítva a rombolás erőit? Bár ez a gondolat egészen régóta jelen van az emberiség történetében, gyakorlatilag egyidős a filozófiával, mégis, most is nyitva kérdés, hogy a modern technológiával, a digitális mátrix világgal, a metauniverzummal érintkezve a művész vajon elveszíti kapcsolatát a kozmikus természeti erővel, vagy éppen hogy így ruházza fel mágikus pluralizmussal az objektjeit? Ez a két erő, a két pólus, az ősi és a meta, „az ökoművészeti vonal és a spekulatív realista nonhumán művészeti gyakorlat” izgalmasan találkozik Halász Péter Tamás installációiban, amelyekből a Művészetek Háza Csikász Galériájában láthattunk válogatást *Sol +* címmel.

A sol a NASA által bevezetett időegység, amivel egy nap hosszát jelölik a Marson. Ezzel a címadással az alapélménynek egy újabb szintjét nyitja meg a művész, kiszélesítve mind az érzékelés, mind a gondolati összekapcsolódás lehetőségét egy virtuális térben. Platón barlang hasonlatával szólva, az emberi érzékszervekkel való megismerés korlátait is felvillantja, amikor olyan betűket, mozaikszavakat ír ki világítótestekre, csövekre, amelyek csak hőkamerával láthatók. CO₂, UDHR, GDP, HIPC. Lehetnek ezek civilizációnk utolsó fényjelzései, mint titkosított, feltörhetetlen kódok, ha elpusztulna a világ és vele az emberiség. De az eltűnt erdő nagyon izgalmasan megformált jelei is legalább ilyen misztikus hatásúak.

Nem volt még olyan változás a világban, amely ne került volna be valamelyik művészeti vízióba. A digitalizáció is helyet követel magának. A művész mint alkotótárs az emberiség fejlődési útján átdolgozza a saját fantáziáján az új tudományos ismereteket, az új technikai és optikai eszközök felváltják a korábbi eljárásokat. A barlangrajz előbb feloldódott Malevics fehér négyzetében, a fehér négyzetből pedig napjainkra hőkamerával leolvasható fényjelletté.

Rembrandt festménye, a *Dr. Tulp anatómiája* a maga idejében nagyon aktualisan mutatta be, dokumentálta a tudományos pillanatot. Ma már azonban ezt film segítségével lehet igazán megörökíteni, a legfontosabb pillanatokát újraélni, lelassítani, újrapörgetni. A festmény ebben az értelemben túlhaladott. Nincs mit csodálkozni, hogy a 21. századi művészet egyértelműen a fény és a mozgás eszközeinek, a multimediális kommunikációnak az irányába megy el. Ahogyan már a 20. század is új látásmódra tanított bennünket, kiemelve a technika és a filozófia jelentőségét. Ugyanakkor a nagy összefüggéseket keresve az ősi, a primitív, a nagyon emberi művészeti megnyilvánulások sem tűnnek el. Gondoljunk csak Lissitzky, Tatlin, Pevsner, Gabo furcsa, minden rendeltetésnek ellentmondó kibernetikus konstrukcióira, a szürrealisták vagy a pop-art teljesen örült tárgyaira. Különben, ha nagyon keresném, én ezekben találnám meg Halász Péter Tamás konstrukcióinak rokonait, azaz, hogy ő már egy sokadik generációhoz tartozik, amelyik egészen más nyelvet beszél. A digitális metauniverzum nyelvével.

Horváth Márk filozófus megnyitóbeszédében a spekulatív realizmus kifejezést használta Halász Péter Tamás munkáival kapcsolatban. Kifejtette: „a spekulatív realizmus olyan realizmus, amely számol a mindennapi tapasztalatunk által is szavatolt hozzáférhetetlenséggel, átláthatatlansággal, a dolgok keménységével és rejtőzködésével.” „A spekulatív realista ontológia alapján a dolgok mindörökké visszahúzódnak egymástól, mindig alapvető jellemzőjük a kölcsönös visszahúzódság. A visszahúzódság mint ontológiai adottság azt jelenti, hogy sohasem hatolhatunk a dol-

gok legmélyebb belsejébe” – magyarázta. „Egyszerre végtelenül dologorientált ez a művészet, és mindeközben spekulatív is, amely a valóság és a dolgok újabb rétegeit fedi fel. Különös fényinstallációk, szimulákrumoknak tűnő térelemek és váratlan művészi társítások. Halász Péter Tamás alkotásai olyan berendezések és géprendszerek, amelyek működésük közepette, miközben feltárják magukat, lényegiségüket megtartják önmaguknak. Dologságuk és felsejlésük nem szorítkozik a funkcionális vagy a megszokott materializmus leegyszerűsítő megközelítéseire.”

Mi mást mondhatnánk ezek után, mint hogy Halász Péter Tamás az irracionális precíz mestere, a kontempláció mérnöke.

Bartuc Gabriella

világhírű életműre, amit a költő, író, politikus, természettudós, grafikus megalakított.

A természeti jelenségek a tudomány, a művészet és az élet inspirációs forrásai, titkai. „A világ nyilvánvaló titkai... valódi lényegük szavakkal való kifejezhetetlensége...” (J. W. Goethe).

A hatvannégy illusztráció végigvezet a tragédia történetén az *Ős-Fausttól* a két könyvön át. A könyvméretű grafikai lapok minden részletükben finoman, aprólékosan kidolgozottak. Nagy jelentőségük van a színeknek a szimbolika- és atmoszfériteremtésben. Karátson következetesen és tudatosan használja a különböző színkontrasztokat. A festés alapszíneitől: a piros, kék, sárgától a rokon színeken át a kiegészítő kontrasztokig. Kilenc lapját a monokróm hatás uralja. Ezek a lapok ceruzarajzok minimális festéssel. Rajz- és

akvarelltechnikája végtelenül csendesen bravúros.

A kompozíciókban felfedezhetjük a klasszikus művészet előzményeit a késő gótikától a huszadik századig. Ez az összegző szemlélet jellemzi térábrázolását, a tér megjelenítését is.

De örömmel ismerjük fel a gyermekrajzok világát is. Karátson Gábor nem imitálja a gyerekrajzokat, hanem azok szabadságával, világra nyitottságával alkot saját képet, mint minden jelentős alkotó.

Karátson Gábor német nyelven olvasta a *Faustot* akkor is, amikor az illusztrációkat készítette. A rajzoknak nem adott címet, de a paszpartukon a legtöbb lapot Goethe művéből vett német nyelvű idézetekkel látta el. A lapok a kiállításra új paszpartut és keretkezést kaptak az eredeti, feliratos paszpartuk megmentésével, felhasználásával. A képek mellett szereplő cí-

mek az ábrázolt jelenetek vagy a feliratok alapján fogalmazódtak meg.

A kiállítás kurátora, Bellák Gábor a Várgaléria négy terében úgy rendezte meg a kiállítást, hogy a művek logikusan követik a *Faust-történetet*, példászerűen támogatva a befogadói élményt.

Karátson *Faust-illusztrációi* figyelmet, elmélyedést, csendességet kívánnak. Megszólítanak, hogy figyelmesen szemléljük világunkat, létezésünket. A *Faust-illusztrációk* egy komplex életmű kiemelkedő alkotásai. Karátson Gábor a humanista-tudós művész megtestesítője, képalkotó, aki jelentős művészetelméleti, szépirodalmi művek szerzője, író, műfordító, festő, filozófus, művészetpedagógus. Intenzíven érdeklik a közélet eseményei, a humán- és természettudományok, környezetvédő.

Hegyeshalmi László

„A geometria alapelveit eddig mindig a logikában keresték. Holott a valóságban a cselekedetekben rejlenek.”
(Paul Valéry)

A dolgok geometriája – vagy a geometria dolgai

Dekádok. Matzon Ákos kiállítása. Művészetek Háza, Csikász Galéria, 2022. január 15. – február 19.

Teremtő eldöntette

Székely Árpád fotóművész kiállítása. Teremtő eldöntette. Művészetek Háza, Csikász Galéria, Budapest, 2020. július. A kiállítás 2020. július 10-én nyit meg, és július 20-ig tart. A kiállítás keretében a Teremtő eldöntette című kiállítás mellett a Székely Árpád fotóművész kiállítás is látható. A kiállítás szervezője a Művészetek Háza.

Séd, 2020. 4. sz., 10. old.

A szemlélődés b

Székely Árpád fotóművész kiállítása. A szemlélődés b. Művészetek Háza, Csikász Galéria, Budapest, 2020. július. A kiállítás 2020. július 10-én nyit meg, és július 20-ig tart. A kiállítás keretében a A szemlélődés b című kiállítás mellett a Székely Árpád fotóművész kiállítás is látható. A kiállítás szervezője a Művészetek Háza.

Séd, 2020. 4. sz., 15. old.

Matzon Ákos szűkített keresztmetszetben mutatta be életművét a Csikász Galéria termeiben. *Dekádok* című tárlata vissza- és egyben előretételezés is, ami a 80 éves alkotó töretlen élet- és munkakedvét is mutatja.

A geometrikus absztrakt egyik jelentős hazai képviselője, aki természetesen bemutatkozott a nemzetközi szinten – elsősorban német nyelvterületen –, az irányzat derűsebb,

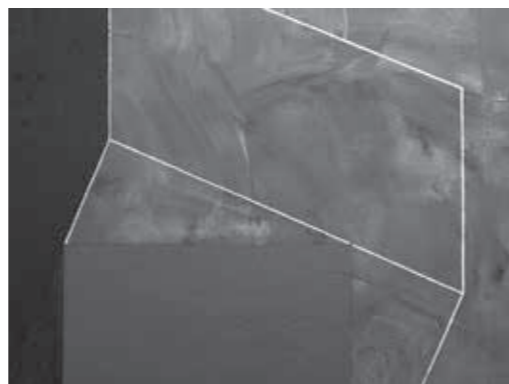
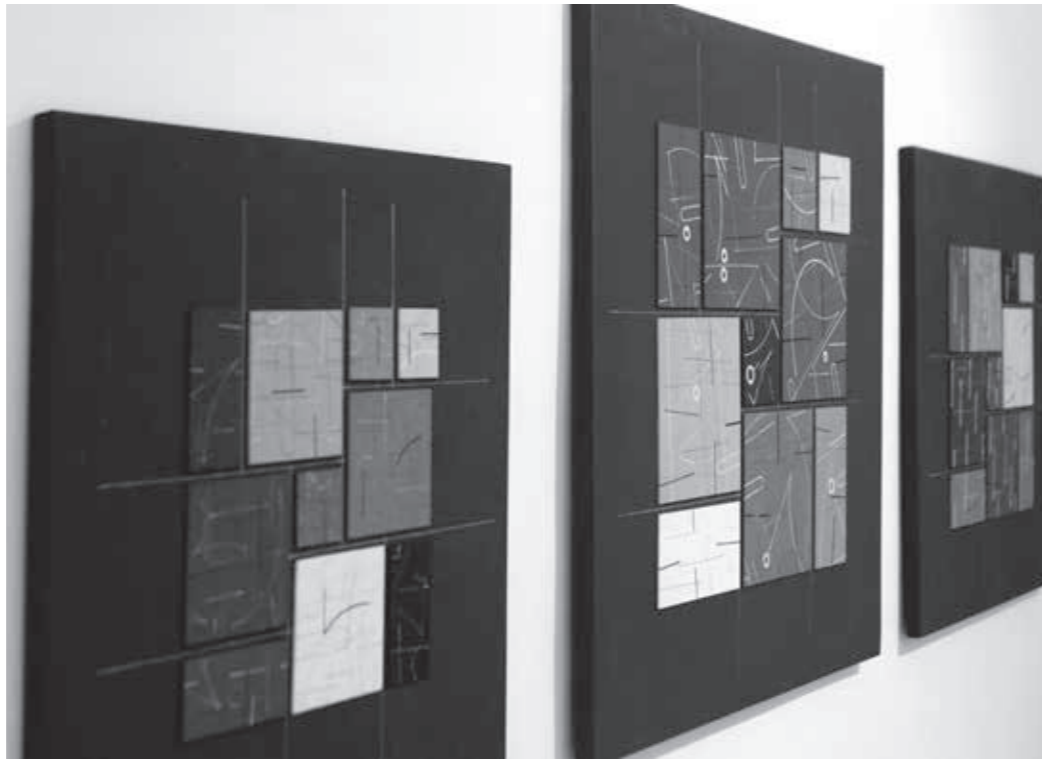
oldottabb oldalát képviseli. Nem pusztán a konkrét geometrikusság, a rendszerek, a sík és tér találkozási pontjai izgatják, hanem a felületek, a meghökkentő összevetések, egymásrautaltságok. Hol a szín és a sík találkozási pontjait kutatja – mint az életmű korai szakaszában –, hol a síkplasztika játékos, felületeket és egyben a néző befogadói képességeit is próbára tevő struktúrákat hoz létre (a dekádok második, harmadik szakaszában). Kísérletezik a relief műfajával, a képfelületbe emel tükrök, faeszközöket (mintázófák).

A geometria feladata a dolgok más irányú, az élet mélységeibe és annak összefüggéseibe való behatolás. Ez Matzon művészetfilozófiájának egyik fontos szegmense. A zeneiség, a ritmus, a fúga jelleg (mely Bachhoz és Bartókhoz hozza közelebb) vagy a repetíció (Steve Reich munkássága) feladatokat ad számára.

A képfelületek megmozdításának érdekében nemcsak a ráépített, festett plasztikai elemeket (faszerkezetek, játék kockák, golyók), de a vonalakkal történő forgatásokat (*Forgató*), a síklapok valamilyen logika szerinti egymásra ható elmozdulásait is alkalmazza.

A 2010-es évek a sorozatok időszaka, megjelennek a könyvtárgyak, a résképek (bennük tükrökkel), az *Omega* sorozat (hódolat Teilhard de Chardinnek, a nagy francia katolikus filozófusnak) vagy a legutóbbi időkben a rombusz alapú képek, ahol már nem csupán a négyzetes vagy téglalap alapú vásznon belül mozdulnak el a dolgok (formák), de maga a képmező is elmozdul, alakot vált.

E kiállításon Matzon háromdimenziós munkái, szobrai, kisplasztikái nincsenek jelen, de utalásszerűen felbukkannak a szobrászati lehetőségek is némely munkán.

A geometria mellé egy izgalmas ellenpontot (a gesztust, a kalligráfiát) is felvillant az életmű, mutatva, Matzon nem szorul be saját, építészeti múltjából is jól lekövethető strukturalista világába. Hajlandó elkalandozni, új vizekre is evezni alkalmasint.

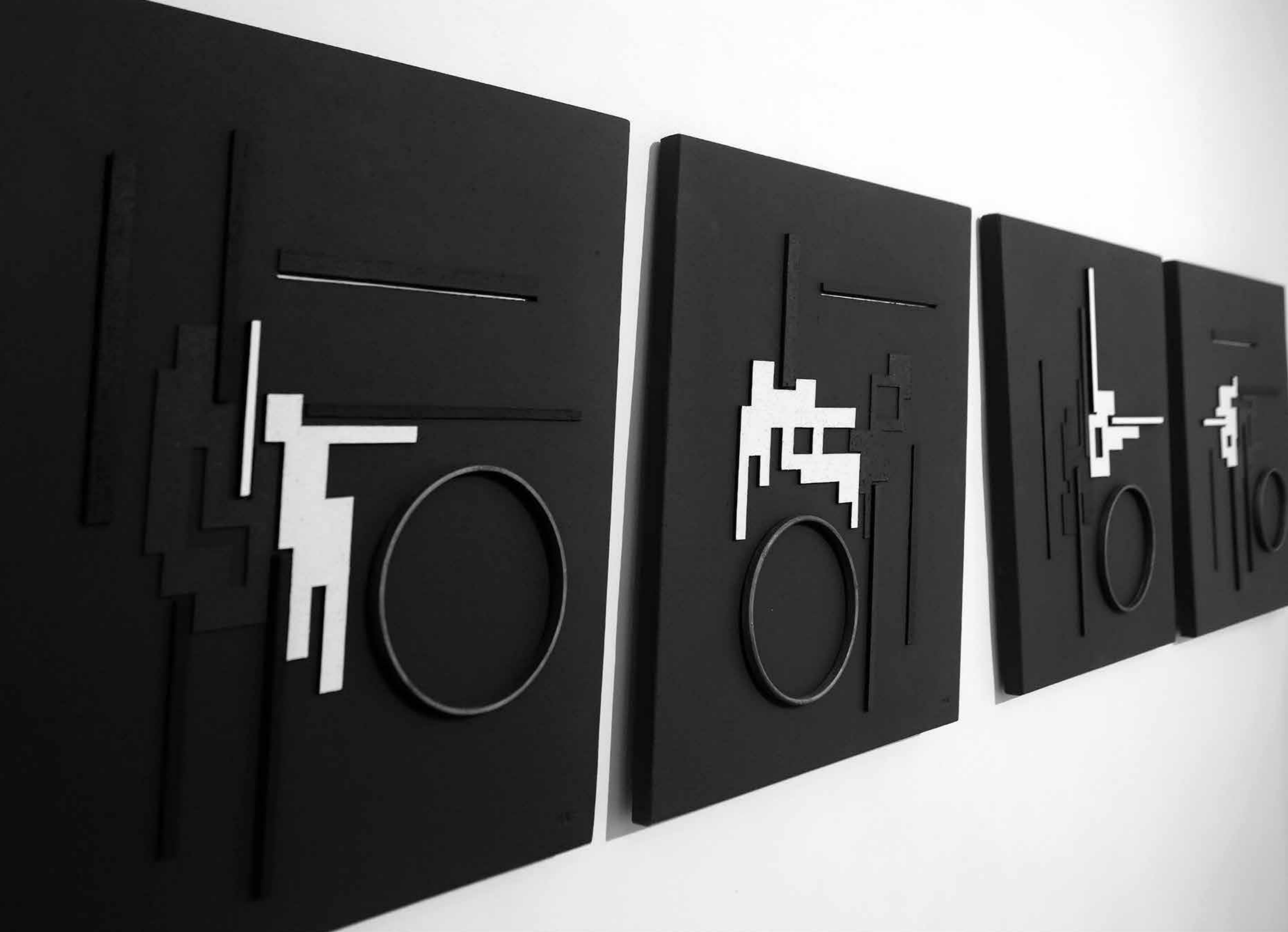
Matzon életműve a bizonyíték arra, hogy a szigorúnak, gyakran értelmezhetetlennek – sőt unalmasnak – mondott geometrikus absztrakt (konkrét) művészet

mennyi filozófiát, derűt és játékosságot rejt magában. Természetesen ennek megfigyéléséhez egy nyitott szemű és nyitott szívű közönségre is szükség van. Matzon Ákos Csikász galériabeli tárlatához ezek a lehetőségek adóttak, hiszen a geometriáról és világunkról egyaránt szélesebb, mélyebb ismereteket kaphatunk a kiállítás teremtett bejárva.

Sinkó István

Matzon Ákos: Dekádok

„A Nyolcak mögött Ady állt, mint ahogyan a modern csoportok, mozgalmak és irányok mögött mindig ott állt legalább egy költő, szerepével hangsúlyozva a szó és kép közötti bensőséges és a mi századunkban megújított kapcsolatot. Így állt a múlt században az újítók mögött Baudelaire, majd a szimbolisták mögött Paul Fort, a kubisták mögött Guillaume Apollinaire [...] és a magyarországi izmusok mögött jómagam” – így vall önmaga szerény szerepéről Kassák Lajos (1887–1967), a magyar avantgárd karizmatikus egyénisége.

Kassákot irodalmi, képzőművészeti és művészetszervező tevékenysége sorsszerűen predestinálta; ahhoz a szellemi ívhez kapcsolódik, mely Robert Delaunay-tól El Liszickijén át Moholy-Nagy Lászlóig (1895–1946) ível. A geometrikus absztrakció ezen korszaka – a korszellem által érlelt – valóban contemporain volt. E pikurális jelrendszert építették és programozták – többek között – a Cercle et Carré, valamint az Abstraction-Création csoport tagjai.

A MADI-mozgalom hazai művészei közé tartozik Matzon Ákos (1945–). Természeti formák és természeti allúziók hiánya, a nonfiguráció privilégiuma jellemzi alkotásait. Miként Kassák, Moholy-Nagy és Vordemberge-Gildewart (1899–1962), úgy Matzon is geometrikus absztrakcióban alkotta meg teljes életművét. Saját bevallása szerint sokáig „dacolt” a képzőművészeti pályával. Már építész-mérnöként, édesapja, Matzon Frigyes (1909–1986) kubizmusban érlelt szobrászata nyomán, szobrászati hagyaték gondozójaként csak a '80-as évek végén fordult a képzőművészet felé. A két eltérő élet- és művészetszemlélet az architektónikus szerkezet kutatásában találkozik. A Múcsarnokban megrendezett *Térkereső* című kiállítása (2021. október 22. – november 28.) után Matzon Ákos a Művészetek Háza szervezésében, a Csikász Galéria one-man show-ja keretében mutatkozik be a veszprémi közönségnek.

Matzon – mint cross-over képzőművész – a térdimenziók síkbeli ábrázolását vizsgálja. Kísérletezik az installáció, síkrelief, kollázs, valamint a ready-made határát súroló assemblage médiumában. Ugyanazt a képtémát – geometrikus jelrendszer absztrakt képtémáját – más-más matériában, más-más hordozóval vizsgálja. Mint építész tervező, mint építőmester realizálja műveit.

A NET Follies 1–2. (2021) diszpozíciója szokatlan; a falsíkok térbeli találkozásában irányítja figyelmünket a diptichont imitáló, 90 fokban megtört négyzet formátumú kompozícióra. A vékony kék és fekete raszterrel hálózott sötétzürke farostlemez alapon tintákat és okkersárga konstruktív elemek felfedni látszanak fizikai, matematikai (geometriai) „koordinátákként” krétafehér görög ábécé-beütőredőket, mint η (éta), π (pi), Ω (ómega), és latin ábécétőredőket, mint q (quintal).

A vegyes technikájú grafikaként ható *Körtánc (Fríz)* függőlegesen elmozdított falemezekből építkező installáció. Mintegy felidézi s egyben síkreliefbe transzponálja Kassák Lajos jellegzetes, a négyzeteket kör, körív motívummal kiegyensúlyozó konstruktív stilsztikáját.

Aszteroidaesőre asszociálnak, melankolikus hangulatúak az *Omega út 1–3.* (2018), valamint *Úton az Omega felé 1–2.* (2016) akriltechnikájú képsorozat darabjai. Ez utóbbi címe kifejezetten utal Pierre

Teilhard de Chardin (1881–1955) jezsuita teológus magyar fordításban megjelent kötetére (Szent István Társulat, 1980). Matzon Ákos mestere, Konok Tamás (1930–2020) emlékének ajánlott hommage-ként is tekinthető a *□ Δ Kör, négyzet, háromszög* (akril, farostlemez, 2007–2008) képei. A Kassák képarchitektúrájából kiinduló – attól eltávolodó – vonalarchitektúrát, a geometrikus formák sziluettjét a képzőművész színredukcióval ragadja meg.

Huber Lilla Mária

Novecento – 1900

Alessandro Baricco: *Novecento*. Petőfi Színház, Latinovits–Bujtor Játékszín, 2022. január 16.

Baricco humanizmusa, humora, látásmódja nem csoda, hogy elragadta a bemutató közönséget.

Séd, 2020. 1. sz., 32. old.

„Ha valaminek nem tudunk nevet adni, történetnek mondjuk”, mondja az író. Monodrámá, novella, regény, hangosan felolvasandó elbeszélés? Bármelyik is, egy olyan történet ragad el és nyugtáz le bennünket, amely a valóság és a szürrealizmus, megkockázatom, az ezotéria határain egyensúlyozva meséli el a maga örült, sokszor érthetetlen módján, de mindenképpen zseniálisan, páratlan improvizációs készséggel játszó Danny Boodman T. D. Lemon Novecento életét. Az óceánt Európa és Amerika között járó Virginian fedélzetén találja meg a hajó fűtője a zongorán egy papírdobozban, és adja az új évszázadra (olaszul a novecento 20. századot is jelent) utaló nevet az újszülöttnak, aki aztán életében az óceánjárót soha el nem hagyva, maga is a kiszuperált, felrobbantott hajóval együtt temetkezik annak hullámsírájába legendájával együtt, élete örök titok marad. A művészi meg nem alkuvás, a művészi abszolútum története ez,

amely a jazz kialakulásának időszakára esik, azonban a kultúrák találkozásából született új műfajra csak utalásokat találhatunk. A hangsúly inkább a trombitás-zenésztárs, barát narrációjában megelevenedő öntörvényű, egyszemélyes univerzumú ember életén (ismerős érzés), sorsán, az ezeket szabályozó moztatórugókon van, ezt próbálja megérteni velünk. Ki is ez a furcsa, nem a zenének, hanem a zenében élő őstehetség, aki semmihez sem fogható muzsikájával elbűvöli közönségét, miközben szemükből, cselekedetükből kiolvassa személyiségüket, képes zenévé lényegíteni azt, eközben misztikus módon saját maga is közele képeket látja a világot. Mi pedig csordultig megtelt szívvel próbáljuk megérteni ezt a csodát, amit még maga Novecento sem képes felfogni.

Baricco persze nem hagy bennünket humor és szenvedélyes történetek nélkül. A viharos óceánon a fékeiktől megszabadított zongorával történő örült tánc és az azt követő rombolás a két barátot a kazánházba repíti, az okozott kárt ledolgozandó. Talán a legerősebb kép a Jelly Roll Mortonral vívott zenei

verseny. Morton egyébként valós személyiség, a New Orleans-i jazz egyik vezető alakja, kiváló zongorista, 1915-ben ő adja ki az első jazzkottát is. Novecento hírnevének terjedése a Virginianra csalja, hogy fellengzős énjével, gigerli külsejével a „jazz feltalálójaként” (nevelésesen buta kijelentés) párbajra hívja hősünket. Novecento nem érti a szituációt, és csak a végén pöccen be annyira, hogy technikás játéka nyomán a zongorahúron meggyulladjon a cigaretta. Morton legyőzve, megsemmisülten hagyja el a hajót, eközben Novecento számára az egésznek semmi jelentősége, hiszen: „...ő valami egészen mást csinált. Ő játszott... Valami olyat, ami nem létezett azelőtt, hogy ő elkezdett volna, oké? Valamit, ami sehol sem létezett. És amikor felállt a zongorától, többé már az sem volt... már eltűnt, véglegesen...”, ahogy barátja megfogalmazza. Aztán itt a záró kép, a titok nyitja, amikor a több száz kiló dinamiton üldögélve érte meg zenészkollégájával, miért is nem hagyta el a hajót eredeti szándéka ellenére: a zongora 88 billentyűje véges, mégis végtelen zene szólaltatható meg rajta, a hajó a maga érzékeltető területével befogható, míg a világ felfoghatatlanul végtelen számára, nyomasztja a számtalan emberi lehetőség. A háború minden lehetséges gyerekét elpusztította – ezt már Baricco humanizmusa mondatja –, az eltűnt nő minden lehetséges nőt elvett tőle. Nincs számára hely ebben a meghatározhatatlanul vég nélküli világban, ezért csak egy választása marad. Búcsúja a paradicsombéli látomással fanyar humort tükröz. A monodrámában azonban csak látszólag ér véget, számtalan nyitott kérdés ott rezonál bennünk még nagyon sokáig.

Ezt érezzük Giuseppe Tornatore filmrendező, Koltai Lajos operatőr, Ennio Morricone zeneszerző *Az óceánjáró zongorista legendája* című, 1998-as filmjében is. Tim Roth főszereplése mellett magas szinten ragadták meg a cselekményben, a képi megoldásokban és a zeneiségben is ezt a varázsos történetet, amely egyszerűen rimel Baricco hol költői, hol köznapi stílusára. Színházi körülmények között természetesen más eszközökkel kell és lehet dolgozni, de a dráma esszenciája meg kell, hogy maradjon.

Tíz kicsi színész és a titokzatos M

Géczi János–Vándorfi László–Likó Marcell: *DEkaMerON*. Pannon Várszínház (ősbemutató). 2022. január 5.

Egy ősbemutató önmagában ünnep. Boccaccio *Dekameronja*, az 1348-as firenzei pestisjárvány elől vidéki kastélyba menekülő, a borzalmak feledtetésére – internet és social media még fel nem találtatván – egymást történetekkel, dalokkal és tánccal szórakoztató tíz fiatal megidézése a Covid idején: igazi „baszszusmekkoraötlet!” Aztán feltűnik a titokzatos M, a produkció – grafikai megjelenítésével többértelművé váló – címében is kiemelve; rejtélyes üzenetek a Facebookon, végül „különös nyomozásra” invitálják a közönséget. A szándékosan vagy -talanul elszórt jelek nyomába eredek hát.

Séd, 2021. 6. sz., 27. old.

A jelek persze makacs enigmákká tudnak változni. Géczi János – aki ezúttal nemcsak az előadásban elhangzó dalok, hanem a szöveg szerzője is – írja *A pokol* című versében: „Maga a szöveg a pokol, / ha olvasója nem alkotja jelentővé”. A „figyelemre érdemes” könyvek azonban „annyi műként léteznek, ahány példányban megjelentette a kiadó” (*A tenyérjós*); és „az ismert könyvek valamennyi mondatához hozzákapcsoljuk a magunk értelmezését” (interjú, jelenkor.net). Arra vállalkozom hát, hogy létrehozam saját olvasatomat.

Először megnéztem a Facebookon a leveleket. Elfogadom a játékszabályokat, és nem akadok fenn azon, hogy fiatal emberek a színház segítségét kérik ahhoz, hogy megtalálják egymást, és nem maguk posztolják ki a felhívást a Facebookon vagy az Instán. A 2021. október 30-i keltezésű levélben egy színész arról panaszkodik, hogy elveszítette M-et: „Mindent, Mindenkit, Magamat”. Másfél éve lázasan teljesítek, nem érzem az élet ízét, szagát, kiköpöm a tüdőmet, annyit rohanok színházról színházra, szerepből szerepbé. Nem tipikus Covid-történet, gondolom, hiszen az előző másfél évre inkább a színházak bezárása, előadások elmaradása volt jellemző. És vajon milyen workshop az, ahol az emberek egyéni foglalkozásokon

Engem Oberfrank Pál értő, kellő mértékben érzelmes, hihető, túlzásoktól mentes – időnként erősen visszafogott – narratívája megfogott. A trombitás zenész barát alakítása pontosan közvetíti a drámairó szándékát. A felszín alatt feszülő érzelmek – fedettségek ellenére – pontosan érzékelhetők, a csúcspontok nem mesterkélték. Nehéz a mű, korrekt a megoldás.

Baricco zenekritikusként kezdte pályafutását, zeneismertét a monodrámá számos pontján lévő zenei utalás mutatja, bár ezek nem konkrét darabokra vonatkoznak, ezt az előadókra bízta. Zenészként nagyon vártam, hogy a társszereplőként fellépő Pingiczer Szilárd miként oldja meg ezt a nem könnyű feladatot, milyen betétszámok kerültek kiválasztásra a történet adott pontján, és vártam persze magára az interpretációra. Ráadásul főszerkesztőm a zenére koncentrált véleményre buzdított. Bevallom, kicsit furcsán éreztem magam. A zongorázással nincs probléma, tiszta, sallangmentes, ahol kell, elég off-beates, szvinges érzetű. Viszont nem igazán értem a betétszámok kiválasztását. A monodrámá úgy az 1920–1940-es évek környékén játszódik, azaz a ragtime-, a New Orleans-i jazz- és a szvingkorszak idején. Szerintem a *Moon River*, a *Wonderful World* nem ezen korszak zenei irodalmának termékei, Gershwin *Summertime*-ja igen, de ott a szöveg meg vérbeli bluesra utal, ez pedig ugyan a blueskála hangjait használja, de nem a W. C. Handy-féle bluesstruktúra. Ugyanígy a szövegben felkínált ragtime-lehetőségre valamilyen slow téma (talán a *Misty*?) a zongora válasza. Ez már meghökkentően zavaró. Merészet szabadna és kellene is néha lépni ahhoz, akár valami originális dallammal, hogy hihetően megidéződjék a varázslatos Novecento-féle zongorajáték hangulata. Igen, tudom, a közönség jobban szereti az ismert dallamokat, de adott esetben ez korlátot is jelent. Mindent összevetve így nem tudott teljes egységet sugározni a jól előadott dráma az egyébként egyáltalán nem rosszul eljátszott zenével.

Valóság? Legenda? Nem lényeges, a történet a művészlélek örök titkáról így is, úgy is varázslatos.

Kovács Attila

vesznek részt, majd együtt hoznak létre egy produkciót? Ki volt „a Covid áldozata lett” rejtélyes „Mester”, akitől „elvesztett emberi értékeiket, alkotóképességüket remélték visszakapni”? A szereplők „ismeretlen okból” (valóban atipikus színészmentalitás) ragaszkodnak névtelenségükhöz: a levelezésben álneveken szerepelnek: Fa, Csend, Folt, Szél, Vaskapocs, Tócsa, Toll, Seregély, Cérna és Lekvár. Ezek aztán csak az indításkor tűnnek fel, majd számomra elvesznek az előadás forgatagában; a színészek a nyitányban már a keresztnevükből komponált dalban mutatkoznak be.

Vándorfi László elmondja, hogy a *Dekameron*ból végül csak az alaphelyzet maradt meg, tíz színész tíz történetéről szól a darab, ami így is kemény dramaturgiai vállalás, gondolom. A *Val-lomások* részben felsejlő személyes sorsok végül nem bomlanak elkülöníthető történetekké. Géczi János maga nyilatkozik arról, hogy a darab nem hagyományos dramaturgia szerint épül, hanem a tíz színész „a járvány szünetében való egymásra találásának apró mozzanatait” látjuk a színpadon. Érzetek, helyzetek, költészet és atmoszféra – kollektív léthelyzet-rekonstrukció? Nem derül ki, hogy milyen utakat jártak be a színészek, milyen „önfeltárási folyamatokon” mentek keresztül a próbafolyamat alatt, vagy hogy mekkora részük volt a szöveg létrehozásában; láthatólag ez az előadásnak nem célja, és a választott színházi nyelv sem teszi lehetővé. A Pannonban megszokott nagyszínpadi, látványos, hihetetlenül energikus jelenléttel megformált, dinamikus és ingergazdag játéktípus – melynek elmaradhatatlan elemei a zene (itt maguk a szereplők zenélnek), tánc (eklektikus, néptáncos elemek), ének (operaáriák, dalok, Likó Marcell mezenésítette versek), vetítés – most egy dalokból, versekből, költői szövegekből és irodalmi utalásokból felépülő, asszociatív szövegvilággal társul. A jellemzően frontális előadásmód és a rövid, sokszor egyszavas mondatokból építkező, játékos (leginkább a romantikus drámák betéjteleneteit idéző), poénokra épülő minipárbeszéd nem mutatnak fel valódi emberi kapcsolatokat; inkább lírai megszólalások, mint drámai dialógusok. A darab műfaji szempontból a filozófiai drámai költemények világát idézi.

A tíz „történetbe” szerkesztett dráma enigmatikus költői nyelve, számos irodalmi, kultúrtörténeti utalása, filozófiai/ontológiai kérdésirányai feladják a leckét a látottakat értelmezni vágyó befogadónak (nekem volt alkalmam elolvasni a szövegváltozatot). A tízes szám bibliai vonatkozásai mellett a Pokol – Purgatórium – Paradicsom-motívumok – kapcsolatot létesítve a dráma más szövegeivel – szinte feltárhatatlanul gazdag asszociációs jelentésmezőt hoznak létre: Pokol – pokolra szállás – dudás – szenvedés mint a költősors romantikus igazolása – József Attila – *A hetedik* – az önértelmezés mint a személyiség (végső) határainak feltérképezése... és még hosszan folytathatnám, a puzzle elemei felcserélhetők és bármilyen irányban bővíthetők. A Purgatóriumhoz hozzárendelt (kizökönt) időből: valóságos/tartam idő, amely nem egyformán múlik – kontempláció – különbség – személyes sors(ok) – idősíkok (egymásra épülése) – tapasztalat, belátás, tanulás – megértés – (ön)értelmezés...

Az értelmezés szempontjából kiemelten fontosnak érzek két szövegváltozat utalást: Dante túlvilági utazása személyes üdvözülés-történet, a lélek belső útja a hithez és önmagához, ahogy József Attila *A hetedik* című verse is a léthe vetett (mert megszületett) ember önmeghatározásáról szól, ahogy egy megismerési, megértési folyamaton keresztül újrateremtő önmagát, mintegy megérkezik önmagához, miközben belső világa törvényei fokozatosan

feltárulnak előtte. Lakatos István szerint (*Az én oszcillációinak ontikus konstrukciói József Attila néhány költeményében*) ennek az útnak vannak kulcspontjai: „születés, számvetés, növekedés, a társadalommal való érintkezés és küzdelem, szocializáció, a másikkhoz (nőhöz) való viszony, a költői mesterség, halál folyamat-rajza”. Hasonló logikát vélek felfedezni a darab építkezésében is. Az önmeghatározás fontos állomása a szerelem, talán ezért is került a dráma közepére az egyetlen Boccaccio-novella, *A sólyom feláldozása*, amely a sors kiszámíthatatlanságát is példázza: Federigo nem erényes élete és kitartó szerelme jutalmaként, hanem ballépései és tévedései ellenére, tehát véletlenül, nem mellékesen két ember halála árán lesz boldog. A dudás – duda motívum és az „úgy döntöttem, hogy leszek” indítás ugyanakkor felveti a sorsválasztás (korlátozott) lehetőségét.

Az önértelmezés korlátairól azonban legalább annyira szól a dráma, mint emberlétünkben fakadó igényéről és lehetőségeiről. Történetek vagyunk, melyeket mások mesélnek rólunk, és narratívák, amelyeket magunknak mesélünk saját magunkról. Keressük a rímet és a refrént: az algoritmust, amely valami rendet mutat a szerkezetben; újra és újra megöljük a múltunkat, mestereinket, mindent, ami voltunk, hogy újrafogalmazzuk magunkat, ám – a személyiség változó természetéből fakadóan – mire végére érünk, kezdetünktől, amit tovább nehezít társadalomba ágyazottságunk, amely létünket/lehetőségeinket determinálja. És egyáltalán: lehetséges-e, kell-e, akarunk-e eljutni a történet végére? Akar-nánk-e tudni személyiségünk válaszait, mondjuk, egy élet-halál döntést követelő pokolhelyzetben? Fel akar-nánk-e tenni a végső kérdéseket, hogy megtudjuk, kik vagyunk?

És vajon a saját történetünket mondjuk/alakítjuk, vagy előre megírt történeteket játszunk? A színház mint allegória: a kilenc, fehér ruhát viselő színész, még a bohóc/játékmester sem saját szövegét mondja. „Én úgy döntöttem, hogy leszek...” – így indul a dráma a drámatesten kívülről, hangkulisszaként és a szereplők narrációjából, emlékeiből kibontakozó titokzatos Mester első levelével, aki egyszerre konkrét és elvont, többértelmű alak (az alkotó művész? az író? a teremtő? Jézus? a tanító? az ember legbelsőbb lény? a lényeg?), és aki ehhez a „levéshez” „nevet/neveket” választ, ami értelmezhető a teremtés aktusaként: a nyelv segítségével életre hívja a történeteket/szereplőket; de úgy is, hogy a története(in)kben a teremtő/teremtés értelmezi újra és újra önmagát, ahogy az író újabb és újabb műveken keresztül (itt tíz szereplőbe perszonalifikálva): magának és a világnak. Személyes történeteink így építik a nagy egészet: nevezhetjük történelemnek vagy a teremtésnek, és csak a kontextus által értelmezve/minősítve, ritkán emelkednek külön elmondandó szövegvalóságokká. („Nemrég készült el a keresszettel, / amely attól válik mestermunkává, / hogy háton vonszolják / [...] s arra latorként istent feszítenek fel” [*Mestermunka*]). Akár a szereplőről mit sem tudó M betű ugyanúgy elhagyhatatlan eleme a Mester, magunk, szerelem vagy a démon szavaknak. A jelmezek fehér színe (a Mesterhez is kapcsolódva) pedig egyszerre a hiány és a teljesség, a tökéletesség (mert fényben minden szín keveréke) szimbóluma; a még üres, tehát bármilyen történet elmondásának lehetőségét rejtő fehér lap, egyben lélekszimbólum: a tisztaság, béke, a jó (ellentétben a feketével); az alma új, piros története alatt rejtőző múlt, talán a fehér virág emléke.

A Paradicsomhoz (elvesztett és megtalált édenhez) az előadásban a közösség, a megérkezés, az önkifejezés – önmegvalósítás – önértelmezés kapcsolható, amelynek színtere, befogadó közege a színház, a szereplők választott sorsa, ahová igyekeznek; ahol (számomra a legmókásabb jelenet) együtt elhisszük, hogy a kellékpisztolyokkal szembe lehet szállni az egyre brutálisabb külvilág hatásaival. A Pannonban gyakran visszatérő díszletek: gömbmászóka, áttetsző tükör, Jézus-torzó, dézsa (vu? ☺) támogatják a jelentést és a dramaturgiát; a megszokott játéktípussal együtt az otthonosság kényelmét, biztonságát nyújthatják a szereplőknek (még ha tágítani kell is a komfortzónájukat); de értelmezhetők a megújulás, az alkotó képzelt, ezzel az önfeltárással – önértelmezéssel – önkitaljesítés korlátaiként is.

Bennem a jelek sokszor túlbúrjánzanak, önálló életre kelnek. Mi van, ha nemcsak Poklainkat nem választhatjuk meg? Ha vágyott Paradicsomainkat is nemzedékeken át örökített nosztalgiai működtetik, és mi csak biodíszletek lehetünk bennük?

Fürj Katalin

2021 decemberében színházainkban a szokásosnál is nagyobb volt az izgalom, hogy az év végére tervezett bemutatókat ne kelljen elhalasztani. A közönség egy része sajnos már egy ideje – érthető módon – távol tartja magát a rendezvényektől, gyakran maradnak üres székek a nézőtérben. Ha pedig a kiszámíthatatlan helyzet miatt egy-egy előadást, főként egy premiert a színház kényszerül lemondani, az még inkább elbizonytalanítja az embereket. Szerencsére a Veszprémi Petőfi Színházban december 17-én a *Lili bárónő* előadása elé nem gördült akadály, az idei évad harmadik nagyszínpadi bemutatóját fokozott kíváncsisággal várták az egybegyűltek, és a látottakat-hallottakat jó hangulatban, egyöntetű tetszésnyilvánítással fogadták.

Rózsaszírom és pezsgő játék

Huszka Jenő–Martos Ferenc: *Lili bárónő* (Gádor Béla és Darvas Szilárd átdolgozásában). Veszprémi Petőfi Színház, 2021. december 17. Rendező: Forgács Péter

Séd, 2021. 4. sz., 30. old.

A Petőfi Színház 2018-ban, a Rátonyi Róbert Operettfesztivál elindításával vállalta, hogy kísérletet tesz a műfaj hagyományainak ápolására, a veszprémi zenés színjátszás fellendítésére. A kezdeményezés sikeresnek bizonyult, és külön értékékként említhető, hogy a fesztivál keretében egymástól eltérő stílusú és különböző rendezői felfogásban készült előadásokat láthatunk, gondoljunk elsősorban a nagyon tartalmas 2019-es eseménysorra. A fesztivál további kibontakozását az azóta eltelt időben visszafogta a pandémia, de a folytonosságot a színház igyekszik fenntartani, és az összegzett tapasztalatok alapján, a közönség visszajelzéseit is figyelembe véve próbál tovább építkezni.

A tapasztalatok pedig azt mutatták, hogy az operettbarát közönség nagy része a zenés vígjáték felé hajló operettjátást kedveli. A *Lili bárónő* pontosan ebben a szellemben készült, tehát Forgács Péter rendezői elképzelése szerencsésen találkozott a közönség ízlésével.

A *Lili bárónő* minden jellegzetes operettkaraktert, zenei kelleket felvonultató darab, ugyanakkor előadása nem igényel nagy apparátust. A főszereplők érzékeny lelkületű figurák, akik, mint ahogy az operettben lenni szokott, félreértések, kis csalások áldozatai, családi titkok őrzői. A bonviván Illésházy gróf, aki vagyon nélkül maradt, de ez nem annyira érdekli, inkább sikeres színpadi szerző szeretne lenni, és nagyon szerelmes típus. Malomszegi Lili bárónő a primadonna. Apja festékkereskedő, és a báróságot megvásárolta, de Lilit sem a vagyon, sem a nemesség nem érdekli, hiszen nem bárónő, hanem színésznő szeretne lenni. A szubrett Sasváry Clarisse már sikeres színésznő, a táncos-komikus Frédi pedig a csetlő-botló (látszólag) örök vesztes úrfi.

Huszka Jenő alkotása hálás anyagnak is mondható, tele van máig közkedvelt operettslágerekkel, a *Csókolj meg szaporán, tubi-cám*, a *Tündérr királynő*, légy a párom vagy a szomorkás hangulatú *Cigaretta keringő*, de tulajdonképpen a teljes operett zenei világa rendkívül színes és gazdag. Balassa Krisztián vezényletével ez a zene szenzációsan jól szól, varázslatos hangulatot teremtett az estéhez. A dirigens, a zenészek mindvégig együtt éltek a szereplőkkel.

Az előadás beharangozóján, illetve színlapján láthattuk, hogy a főszerepeket fiatal színészekre bízták, a közönség fokozott kíváncsisága ennek is szólt. Szederjesi Teodóra a Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem végzős hallgatójaként kapta meg a címszerepet, és

Városalom az aluljáróban

Tungli Zsuzsanna képei a Szilágyi László Utcagalériában

A nyáron volt egy éve, hogy a Szilágyi László Utcagalériában megnyílt Tungli Zsuzsanna kiállítása. Zsuzsa műfajában egy pillanatra szokatlannak hatott a galériában alkalmazott képméret, mert addig

az álmaikat legfeljebb kétfelnyíri nagyságban vetette papírra – most kiderült, a *Városalom* fotografikusan felnagyított méretben is működik. Nem lehet nem szeretni a nyolc képre – ki tudja, honnan – közvetített mesebeli fákat, hidakat, házacskákat, kisebb-nagyobb csipkés tornyokat. Gyermekevilágnak is mondhatnánk, de ez az ábrázolásmód – ami miatt a grafikai könyvillusztrációknak is kiválóan alkalmasak – igen jó hatással van a „régóta gyerekek” lelkivilágára is. Még akkor is, ha havas képről van szó, meg egyébként is hóvetet hurcolunk le a fönti

világból, az aluljáróban pedig Tungli Zsuzsanna képeiből árad a napsütés. Őszinte, tiszta filcszínűek; a pipacs vöröse, a napraforgó sárgája, a levelibéka és a fenyő zöldje teszi ezt, és akkor is muszáj rájuk csodálkozni, ha az ember a leghétköznapi cél irányába rohan át a Jutasi út–Budapest út körforgalmi aluljáróján. Mert hiába múlnak az évek, a legtöbb felnőttben marad annyi gyermeki, hogy fel tudja emelni földre szegezett tekintetét, és el tudjon mosolyodni Tungli Zsuzsanna mesevilágán. Bizony jó lenne a csodafa egyik lakójának lenni!

Ladányi Ibolya

A grafikusművész veszprémi kortársunk, aki rajztanulmányait a Művészetek Háza Veszprémi Vizuális Műhelyében kezdte. Főiskolai, egyetemi éveit 2002-ben volt az első kiállítása. Évtizedes kihagyás után 2012-ben kezdett újra rajzolni. Három év múlva lett tagja a Veszprémi Művész Céhnek. Nagyon színes, nagyon vidám grafikáival egyénileg és csoportosan számos kiállításon vett már eddig is részt.

Őrsi Ágnes

Teremtett világ

A *Magyar Kultúra* folyóirat bemutatkozója. A Veszprémi Petőfi Színház kávézója. 2021. november 26.

2021 júniusában lépett színre a Petőfi Kulturális Ügynökség új folyóiratával, a szép kiállítású, „majdnem könyv” formátumú *Magyar Kultúrával*. Minden hónap közepén jelenik meg a következő szám, s a bemutatkozó sajtótájékoztatón már a hatodikról is beszélhetett Döme Barbara főszerkesztő-helyettes és Ágoston Szász Katalin szerkesztő.

Mint elmondták, a „kortársak közéről” mottó jegyében a *Magyar Kultúra* olyan alkotókat mutat be, akikre eddig a megérdemelnél kevesebb reflektorfény hullt. Elkészült és azóta is bővül a több száz fős kortárslista, hiszen bölcs emberek járnak előttünk, csodálatos emberek között élünk, van kik közül válogatni. A *Magyar Kultúrában* nem híreket olvashatunk, hanem történeteket, kor- és kortörténeti dokumentumokat albumszerű kivitelezésben, az írások pedig átmenetet képeznek a szépirodalom és a publicisztika között.

Kortárs magyar írók, költők, alkotóművészek szavaztak, szavaznak bizalmat a kiadványnak – ők képezik a háttérbizist, ám az egy-egy havi megjelenés szűk csapat, három-négy ember munkája. Így született meg az első tematikus összeállítás, a *Duna*. A magazin nemcsak a különböző művészeti ágak között képez hidat, de a határon túli magyarsággal is kapcsolatba lép. A legújabb szám, a *Teremtett világ* körbejárja, vándorolja a kultúra sok-sok területét. Kaiser Ottó Kárpát-medencei, csodálatos fekete-fehér fotóiból tíz szerepel itt illusztrációként. A négyezer példányban megjelent magazint Németh Dániel tördelte, az összeállítást a főszerkesztő, Bonczidai Éva és helyettese, Döme Barbara jegyzi. A kiadványban *Jegyzet a teremtés mítoszához* című versével szerepel Géczy János, aki a veszprémi lapbematatón vendég volt. Dicsérte a *Magyar Kultúra* igényes tördelését, majd arról beszélt, számára mit jelent a teremtett világ, a félig-meddig saját alkotás, a kertje, a könyvtára. Mivel ő nemcsak szellemi javak teremője, író, költő, lapszerkesztő, hanem biológusként gyakorlati alkotó is, örömmel mondta el, hogy hamarosan megje-

lenik a második *Séd*-könyv, a Strenner Józseffel közösen készített, veszprémi növénylátogató sétákra invitáló kiadvány.

Ami kifogás a *Magyar Kultúra* veszprémi bemutatóját illetheti, az a szervezés. Azaz a szervezetlenség. Ezért voltunk a megérdemelnél jóval kevesebben a Petőfi Színház kávézójában.

Őrsi Ágnes

Iskolakultúra

Több olyan változás következett be az utóbbi években, amelyek alapjaiban érintik az iskolai élet mindennapjait (pl. tantervi változások, Covid-19 világjárvány). Az *Iskolakultúrában* (2021/11–12.) megjelent két tematikus blokk ezekre reflektál.

Az egyik blokk a pandémia miatt aktuális online tanulás témáját járja körbe, mérhöz a felsőoktatás, valamint a mentorálás vonatkozásában. Megismerhetjük, hogy a hazai felsőoktatási intézmények miként reagáltak az online oktatásra való áttérésre, milyen tanulságokat vontak le ebből az időszakból. A tanulmányok rámutatnak, hogy habár sok akadályt gördített az átállás a hatékony tanítás-tanulás útjába (pl. technikai eszközök hiánya, kapcsolatfelvétel nehézsége), az online tér számos új lehetőséget is megnyitott (pl. bizonyos képzések hallgatói – szemben más szakok hallgatóival – preferálják az online munkarendet). A bemutatott eredmények hozzájárulnak a rendkívüli oktatási helyzet tapasztalatainak, jó gyakorlatainak szélesebb körben való megismertetéséhez.

A szám másik tematikus blokkja az MTA–SZTE Elbeszélő Történelem és Történelemtanítás Kutatócsoport tantárgypedagógiai kutatásának eredményeit mutatja be, amelyek hozzájárulnak a hazai, evidencia alapú történelemdidaktika gazdagodásához. A kutatócsoport a személyes elbeszélések történelemtanításban való alkalmazásának lehetőségeit vizsgálta annak érdekében, hogy elősegítsék a tanulók történelmi és kritikai gondolkodásának fejlődését, valamint az értékközvetítést. A kutatási projekt pedagógusok, diákok, valamint pedagógiai dokumentumok vizsgálatával komplexen közelíti meg az új pedagógiai módszertan hatékonyságának kérdését. A pedagógusok vizsgálata rávilágított arra, hogy egymástól élesen elkülönítve értelmezik a történettudományt és a történelemtanítást, ami magyarázatot adhat a kutatási módszerekre, a tanuló tudáskonstrukciójára építő módszerek alacsony elterjedtségére. A személyes elbeszéléseket videóanyagként felhasználó, 20. századi témákat feldolgozó tanórák vizsgálata megerősítette, hogy azok jobban mozgósították, és a témák mélyebb, iskolai kontextuson kívüli feldolgozására is készítették a diákokat. A projektben közreműködő pedagógusok óraterveinek elemzése is értékes információkkal szolgál. Rámutat arra, hogy habár a pedagógusok szakmai támogatást kaptak az új stratégia alkalmazásához, mégsem tudták a személyes

beszámolóiban rejlő minden fejlesztési lehetőséget kiaknázni. A kutatási projekt komplex eredményei egyaránt szolgálják a pedagógusok, valamint a tanárképzés szakmai megújulását.

Az *Iskolakultúra* lapszáma a Nemzeti Tehetség Program (NTP) támogatásával jelent meg.

Dancs Katinka

Elődök, ősök

Veszprémi Szemle 62–63. szám

Az évente négy alkalommal megjelenő *Veszprémi Szemle* tavalyi harmadik és negyedik száma amellelt, hogy értékes, érdekes eseteket, történeteket tárgyalt (*Borenich Péter mint egy veszprémi krimi főszereplője*, vagy a *Püspökgyilkosságról Veszprémben*), elemzéseket közöl (*Középkori települések Márkó területén, 2021 rövid, forró, száraz nyara*), de a tartalmi hangsúly a két számban áthelyeződik a történelem mozgatórugóira, az emberekre.

A 2021-es harmadik kötetben olvashatunk Zala György családfájáról, Mil-fajt Ferkó bakonyi betyárról, társairól, továbbá például a botanikus alkirályról, Habsburg Lipót fiáról, Rainer főhercegről, akit a Habsburg-család több tagjával együtt a közelmúltban azonosított a zirci ciszterci apátság korábban „ismeretleneket” ábrázolóknak tartott képein Rainer Pál muzeológus. Molnár János beszélgetőtársa Fülöp Lajos, a festőművész, tanár és iskolaigazgató a Balaton északi partjáról. Új szerzőt avat a *Szemle* Debreczeni János György személyében, aki saját gyermekkorára emlékezve mesél a sokgyermekes veszprémi családok életéről a negyvenes-ötvenes években, a városszéli Síp utcában. Fotókkal, levéltári anyagokkal alátámasztva tudjuk meg, mit is jelentett akkoriban a sokgyermekes családok támogatása, milyenek is voltak az ONCSA-házak, amelyekből ma is látható még pár darab.

A tavalyi utolsó, negyedik *Veszprémi Szemle* több írása kiemelkedően aktuális, ugyancsak azok szereplői miatt. Első anyagként a *Veszprémi kutatók és műhelyek* sorozatban Csiszár Miklós ismerteti a sokak által szeretett, tisztelt Albrecht Sándor életútját abból az alkalomból, hogy a fáradhatatlan helytörténész – és még sorolhatnánk a titulusokat – decemberben lett kilencvenéves. Próder István a Veszprémi Vegyipari Egyetem (Pannon Egyetem) száz éve született professzorára, dr. Bodor Endréről emlékezik, aki hallgatói generációk szívébe, lelkébe lopta be magát humanizmusával, tudásával, könyveivel a szerves kémia berkeiből. Sajnos már elment a tanár úr, mellszobra a többi híres veszprémi professzoré mellé került. (Alig jelent meg a Bodor Endrét is méltató *Veszprémi Szemle*, újabb veszteségről érkezett hír: százegy éves korában elhunyt dr. Nemező Ernő akadémikus, a Pannon Egyetem korábbi rektora.)

A *Helytörténeti barangolás* részben olvasható Maróti Rezső, Veszprém utolsó tanácselnökének emlékező gondolatsokra, amelyet a Vetési Albert Gimnázium harmincéves születésnapja kapcsán fogalmazott meg. A tanácselnököt – aki az ország más részéből érkezett ugyan Veszprémbe az egyetemre, majd itt maradt, és veszprémből lett az itt születetteknek – tisztének utolsó éveiben nem véletlenül szólították már polgármesternek. Maga volt az okos, felelős városfejlesztő – nagyon szerette Veszprémet. Sajnos múlt időben kell fogalmazni, mert 2021 szeptemberében Maróti Rezső elhunyt. A *Szemle* főszerkesztője, Tölgyesi József búcsúztatja a decemberi szám utolsó írásában.

Őrsi Ágnes

Merülés

Introitusz. Pilinszky János versei, John Dowland lantdalai. Pannon Egyetem, kamaraterem, 2021. december 1.

A száz éve született Pilinszky Jánosra emlékezve szólaltak meg versei a 16. századi virtuóz ír származású angol lantművész és

dalszerző énekes dalaival együtt a Pannon Egyetem kamaratermében december elején. Vajon mi lehet a közös kettejük világában, mikor évszázadok választják el őket? „Vannak-e olyan kérdések a létezésben, vannak-e a szépségnek, a mélységnek olyan arcai, melyek teret és időt átívelve összecsenenek, s ismerősnek hatnak számunkra?” E kérdést tették fel magukban az előadók a műsor szerkesztésekor. Hiszen mindkettőjük művészetét a lélek vívódása hatja át, s ez a vívódás a ma emberének hétköznapijaiban is jelen van. Az előadók Nagy Csaba lantművész, Suda Magdolna énekművész és Kovács Előd előadóművész különleges, érzelmdús estet varázsolt *Introitusz* című műsorával a közönségnek.

A kezdet, a belépő – a cím is jelezte – lágy dallamokkal induló lantszólo volt. A lant elmélyülő hangja szinte megszólította a műsor címét adó verset is, mint ha csak egy kezdődő mise magasból jövő hangja szólalt volna meg. „Ki nyitja meg a betett könyvet? – Ki nem fél közülünk?” Kezdődött hát a vívódás a jelenlétök lelkében is. Aztán a megszólaló énekhang a lant kíséretével békességet árasztott: „...a lámpások átszelik az éjszakát, hát itt vagyunk”. Érezhették a nézők a verssorokat. Pilinszkyt látomásaiban egy szál virág is elvarázsolja szépségével. Versei lét és nemlét között közvetítenek. A magány

Az Európa kulturális fővárosa program infrastruktúra-fejlesztésének középpontjában a kulturális és közösségi programokat kiszolgáló fejlesztések állnak, mely fejlesztések elsősorban a város és régió meglévő, használaton kívüli, illetve alulhasznosított épített örökségének és közterületeinek újjáélesztésére és újraértelmezésére irányulnak: az elsődleges cél nem zöldmezős beruházások megvalósítása, hanem a meglévő épületállomány felújítása a fenntarthatóság jegyében úgy, hogy a jelenleg üresen álló épületek kulturális funkcióknak tudjanak helyet biztosítani. A meglévő és értékes épületállomány a város és a régió identitását hordozza, a programsorozat eseményei által történő újjáélesztésük kapcsolatot teremt múlt és jelen között, megnyitva hosszú távú hasznosításuk jövőjét.

A volt gyermekkorház épülete

Veszprém városának délnyugati határában 1904-ben, egy év alatt épült meg a Közép-Dunántúl ellátását célzó állami gyermekmenhely épülete, ahogy ma ismerjük és emlékszünk rá: a Heim Pál Gyermekkorház. Széll Kálmán belügyminiszter irányításával 1901-től országosan 18 helyszínen kezdődött meg gyermekmenhelyek tervezése és építése. A veszprémi helyszín, az akkori Külső-Püspökkert egy közel másfél hektáros része Hornig Károly

püspök adományaként, a menhely megépítésének céljával került városi tulajdonba. Az állam, az egyház és a város közös célként tekintett arra a megoldandó problémára, amit a századfordulón a rossz körülmények között élő gyermekek sorsa és kilátástalan jövője jelentett. Az első évben, Cseresnyés József orvos igazgató irányításával közel 1200 gyermek sorsáról döntöttek az intézményben.

Molnár Erzsébet

A közös cél intenzív és hatékony munkát eredményezett, az intézmény építészeti terveit Ybl Lajos készítette el, aki Czigler Győzővel együtt összesen országos szinten kilenc helyszínen felépült menhelyépület terveit jegyzi. Az egységes program és a nagyszámú, egy kéz által tervezett ház azonban nem jelentett és eredményezett egységes megjelenést, nem készültek títustervek. Minden helyszín hordozza környezetének értékeit, és egyedi megjelenésével teremtett értéket az adott városban, városrészben. A főépület Csomay Kálmán és Horváth Sándor veszprémi építőmesterek irányításával, egy év alatt készült el. Veszprémben ekkor már a Püspökkert több épülete is megújult, átalakult, felszentelték a jószágkormányozóság épületét (mai Eötvös Károly Megyei Könyvtár), és már tervezték a Petőfi Színház épületét, a Laczkó Dezső Múzeum épületét. A teljes Püspökkert területe átalakulóban volt.

A gyermekmenhely átadását követő átépítések és bővítések, majd az 1945-ben funkciót váltó és 1955-ben Heim Pál nevét felvevő egészségügyi intézmény, gyermekkórház egészen 1995-ig töltötte meg élettel a ma már több mint egy évszázada megépített ház falait. Az átépítések és bővítések ráakódó rétegei alatt olyan alapítói és eredeti tervezői szándékok ismerhetők fel ma is, mint a területet körbevevő kőkerítés, a bejárati kapu, az épületeket ölelő növényzet és park, és a főépület – helyi védelem alatt álló – homlokzati elemei.

2018 decemberében, amikor Veszprém és a Bakony–Balaton régió közösen és sikeresen pályázott az Európa kulturális fővárosa 2023 cím elnyerésére, a volt Heim Pál Gyermekkórház épületei és ingatlanai 23 éve álltak üresen, kihasználatlanul. A terület tulajdonosa a magyar állam volt, és a város több sikertelen fejlesztési kísérletet tudhatott a háta mögött, az önkormányzat városi intézményei számára próbálta a tulajdonjogot megszerezni és az épületeket felújítani, a Pannon Egyetem a kutató és oktató tevékenységek számára igyekezett helyet foglalni, de forráshiány miatt egyik elképzelés sem tudott megvalósulni.

Az Európa kulturális fővárosa 2023 cím elnyerése lehetőséget teremtett arra, hogy az ingatlan megújítására tett erőfeszítések újabb lendületet kapjanak. Bélafi László, a veszprémi Hangvillának, a zene házának megálmodója Anthony Gall építésszel egy komplex, koncepcionális fejlesztési javaslatot dolgo-

Látványtervek a végleges tervről, 2022 tavasza

zott ki a terület hasznosítására, az épületek megmentésére azzal a határozott céllal, hogy a városban elszórtan működő, mozgásművészetekkel foglalkozó egyesületeket, csoportokat egy helyre, egy házba terelve méltó körülmények között születhessen meg a mozgás háza.

A koncepció három alappillére, állítása volt a főépület eredeti formában történő megmentése és északi irányban történő bővítése, valamint az egykori mosodaépület felújítása és a két ház összekapcsolása, továbbá a terület környezetrendezése, a növényzet és zöldfelületek megtartása, a park megőrzése.

A Veszprém–Balaton 2023 Zrt. által biztosított források felhasználásával megkezdődhetett a koncepció további tervezése. Első lépésként el kellett végezni azokat a felméréseket, diagnosztikai vizsgálatokat és részletes építéstörténeti kutatásokat, melyek birtokában az egyre bővülő mérnökcsapat megalapozott döntéseket tudott hozni a megmartható szerkezeti elemekről, a szükséges és lehetséges beavatkozások módjáról, a terület növényállományának megőrzéséről, átalakításáról. Ezzel párhuzamosan a végfelhasználók igényeinek részletes felmérése is zajlott, a tánra, mozgásra és zenével kísért sportfoglalkozások megtartására alkalmas termek mellé a szükséges számú öltözők, mosdók kiszolgálóhelyiségek kerültek. A terület városszövetbe illesztése, megnyitása

az Erzsébet sétány és Egyetem utca irányába koncepcionális elképzelésből tervi tényre szilárdult.

2020 végén a fejlesztő Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata beadta és – az érintett ellenőrző szervek és az illetékes építésügyi hatóság hatékony és gyors munkájának köszönhetően – megkapta az építési engedélyt. A város ismét egy nagy, közös cél megvalósításán dolgozott.

Az engedélyezési tervek kiegészültek egy földfelszín feletti, többszintes parkoló tervanyagával és egy komplex gyermekrehabilitációs központ tervével, s a teljes tervcsomag egybefűzésével az önkormányzat nyílt közbeszerzési eljárást indított 2021 áprilisában, európai szinten keresve azokat a kivitelezőket, akik a terveket megvalósítják. Az eljárás a jogszabályok diktálta formában és határidők mentén hat hónapot emésztett fel, a szerződések megkötését és a kivitelezés fedezetének előteremtését követően november 3-án a munkaterületre fel tudott vonulni a nyertes ajánlattevő, két veszprémi építőipari vállalkozásból álló konzorcium.

Az évtizedek óta elhagyatottan álló ingatlanon újra megjelent az élet, az építők dolgoznak, hogy 2023 első negyedévében birtokba vehessük városunk épített örökségének megmentett és újjáélesztett darabját.

Lamos Péter

HÍD-programok a Pannonban

Hangvilla, 2022. január 22–23.

Kétnapos rendezvénnyel köszöntötte a Pannon Várszínház a magyar kultúra napját, amelyet 1989 óta január 22-én ünneplünk annak emlékére, hogy Kölcsey Ferenc 1823-ban ezen a napon tisztázta le a Himnusz kéziratát. A minifesztivál-sorozat az évenként megrendezett kortáránc-fesztivál eseményei közötti űrt hivatott áthidalni, hogy közben se maradjunk fizikai színházi programok nélkül.

Lélek, jelen

Alta Károlyfalvi László, Katalin performance, HÍD-
Hangvilla, 2021. november 19.
A két művész, a lélek és a jelen közötti viszonyt vizsgálja a művészet segítségével. A lélek a jelenben él, de a jelen a lélek számára csak egy pillanat. A lélek a jelenben él, de a jelen a lélek számára csak egy pillanat. A lélek a jelenben él, de a jelen a lélek számára csak egy pillanat.

Séd, 2021. 6. sz., 36. old.

HÍD – lkotók Veszprémben

Az első részben (5. vonósnygyes) a tancot a Mendelssohn Kamarazenekar élő zenei kíséretével élvezhettük. Az 5. vonós kvartett Bartók legtökéletesebb szerkezetű vonósnygyeseként tartják számon (Farkas Zoltán, Bartók Emlékház, Youtube). A „hid forma” tükörszimmetriája (a 3. tétel a szimmetria-tengely, amelyet a 2. és a 4. tételek belső, az 1. és az 5. külső burokként fognak közre) itt az egyes tételeken belül is érvényesül: a témavariációk fordított sorrendben, egymás tükörképeként jelennek meg. Ligeti György a változatos hangnemek tökéletes megvalósítását emeli ki „a tragikus vizionálótól az erőteljes, egészséges hangvételen át a groteszkig”. Tipikusan bartóki, „barbár”, forte hangütés, hajsza, gyilkos rohanás, szenvedély, majd idill, pentaton népdaltöredékek, felselő harmóniák küzdelme az erőteljes, harcos témákkal; fájdalom, panasz, zokogás, majd megtisztulás; konszonáns, harmonikus akkordok fölött disszonáns komplementer dallamok; bolgár ritmusok; egymást hajszó szólamok; dallamsor, amelyet saját megtorzult árnyéka követ; majd a banális, szarkasztikus népdaltöredék a záró tételben, amelyet elsöpör a visszatérő hajsza, rohanás, mintha a harmónia csak pillanatnyi illúzió lehetne. Ember a természet rideg éjszakájában, ahol a küzdelem a lét törvénye; ám a zárt szerkezet mégis valami rend jelenlétére utal. „Az egész művet mély és nemes emberség hatja át” (Ligeti).

Séd, 2021. 6. sz., 39. old.

Amit néznek, a

Az egész műve nem programzene, és Horváth Csaba koreográfiája sem szűkíthető elmesélhető narratívába. Benedek Mari jelmeze, a military-zöld nadrág nem konkrét egyenruha (meztelen felsőtesttel, meztláb táncolnak), inkább a harc – férfiaság jelentésmezt erősíti. Az öt férfi (Fehér László, Gyulai-Zékány István, Horkay Barnabás, Krisztik Csaba, Widder Kristóf) táncában a küzdelem létállapotként fogalmazódik meg, bár felfedezhetők katonai utalások: alakzatok, kötelékben való előnyomulás, test test elleni harc. Elementáris férfierő, könnyedség és virtuozitás; élvezik izmaik feszülését, az együtt létezés, a harci készségek művészi szintre emelését (a mozdulatok artisztikussá válnak, férfiatól groteszk, csipőriszáló mozdulatok, az erő, a virtus már-már narcisztikusan öntetszelgő felmutatása); aztán a férfias játék ünnepe fárasztó, lélekölő küzdelemmé válik; mindenki mindenki és önma- ga ellen (szélsőséges élethelyzetek, látszólag személyiség- és alkatidegen szerepek elképesztő teljesítményeket eredményezhetnek); a küzdelembe befáradt-belefásult emberek, akiket már csak a lendület, az életőzön és a rutin lendít tovább. Összefogás és versengés, nagy nekibuzdulások és összeomlások, bajtársiasság és árulás, önzés és önfeláldozás, remény és kétségbeesés – és a megmaradás mindent felülíró törekvése. A koreográfia feszesre húzott, zárt tételekben fogalmazó dramaturgiája érzékenyen, egyben kreatív-szabadon követi a zene legapróbb rezdüléseit és hangnembeli változatosságát, nem válik pusztán illusztrációvá: kiemel, értelmez, továbbgondol. Mint-

Séd, 2021. 6. sz., 46. old.

kos rohanás, szenvedély, majd idill, pentaton népdaltöredékek, felselő harmóniák küzdelme az erőteljes, harcos témákkal; fájdalom, panasz, zokogás, majd megtisztulás; konszonáns, harmonikus akkordok fölött disszonáns komplementer dallamok; bolgár ritmusok; egymást hajszó szólamok; dallamsor, amelyet saját megtorzult árnyéka követ; majd a banális, szarkasztikus népdaltöredék a záró tételben, amelyet elsöpör a visszatérő hajsza, rohanás, mintha a harmónia csak pillanatnyi illúzió lehetne. Ember a természet rideg éjszakájában, ahol a küzdelem a lét törvénye; ám a zárt szerkezet mégis valami rend jelenlétére utal. „Az egész művet mély és nemes emberség hatja át” (Ligeti).

Bartók műve nem programzene, és Horváth Csaba koreográfiája sem szűkíthető elmesélhető narratívába. Benedek Mari jelmeze, a military-zöld nadrág nem konkrét egyenruha (meztelen felsőtesttel, meztláb táncolnak), inkább a harc – férfiaság jelentésmezt erősíti. Az öt férfi (Fehér László, Gyulai-Zékány István, Horkay Barnabás, Krisztik Csaba, Widder Kristóf) táncában a küzdelem létállapotként fogalmazódik meg, bár felfedezhetők katonai utalások: alakzatok, kötelékben való előnyomulás, test test elleni harc. Elementáris férfierő, könnyedség és virtuozitás; élvezik izmaik feszülését, az együtt létezés, a harci készségek művészi szintre emelését (a mozdulatok artisztikussá válnak, férfiatól groteszk, csipőriszáló mozdulatok, az erő, a virtus már-már narcisztikusan öntetszelgő felmutatása); aztán a férfias játék ünnepe fárasztó, lélekölő küzdelemmé válik; mindenki mindenki és önma- ga ellen (szélsőséges élethelyzetek, látszólag személyiség- és alkatidegen szerepek elképesztő teljesítményeket eredményezhetnek); a küzdelembe befáradt-belefásult emberek, akiket már csak a lendület, az életőzön és a rutin lendít tovább. Összefogás és versengés, nagy nekibuzdulások és összeomlások, bajtársiasság és árulás, önzés és önfeláldozás, remény és kétségbeesés – és a megmaradás mindent felülíró törekvése. A koreográfia feszesre húzott, zárt tételekben fogalmazó dramaturgiája érzékenyen, egyben kreatív-szabadon követi a zene legapróbb rezdüléseit és hangnembeli változatosságát, nem válik pusztán illusztrációvá: kiemel, értelmez, továbbgondol. Mint-

Budapest. 89. aug.
1872.

Védveszetem.

Leveled csak me vedtem.
és sietek, miután Budap.
postát követtem mielőtt
meg is megkésztetnék
feladni. és kémi kézbe.
Gy. Kádasi v. helyes
már tegy övön sebb
Körmöcsény ki fejezés
sives megkészteték, a
már meg sejteték
és elhatároztam. nem
gondolok el.

Mivel napjaim igen meg
vannak orváltatva. és
gungivet in ké bb sajnos.
már jót esett volna.
a kedves kérségedben
nehány napot felel ki.
tenni, de meg itt is
van dolgom. és ezután
Pestre egy övön meg
besszi te. Luga beszélt
kell mennem. és nem
anyide mutatásból.
Minden kérségedre köteles
szegény.

Gondolj csak rád
ha jót mutatod. —

Milyen más közöl betű
kifejezést sekerem
südjé és orvászól. Ugy
van az. ha az ember te
segíted franciánál?

Felgyőztél? én
most. nem, a mondhatom.
Minden lelki furdatiszmelki
feljelen el egy jól hetet
hogy piktis volt.

Már de hiszen majd kijut
betűre a telen mert

már meg felelőre
a fejezés. csak bete
ne legyen fejérem.

Ne hátrálj eljőni meg
az alföldi Iszma.
Meg egyet kértél
Körmöcsény ki fejezés
re. s erre válaszolt
beszélő udvarlással.

Össze liven

Paulány

Munkács

3663.

432.
1911.

72. 18. 1.